

Omprövning, ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut

En vägledning är i första hand ett stöd för Försäkringskassans medarbetare vid ärendehandläggning och utbildning.

En vägledning innehåller en samlad information om vad som gäller på det aktuella området, uppdelat på tillämpnings- och metodstödsavsnitt.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av

- författningsbestämmelser
- allmänna råd
- förarbeten
- rättspraxis
- JO:s beslut

En vägledning kan även innehålla beskrivningar av hur man ska handlägga ärenden på det aktuella området och vilka metoder som då ska användas.

Vägledningarna uppdateras fortlöpande. Ändringar arbetas in i den elektroniska versionen. Den elektroniska versionen hittar du på [http://www.forsakringskassan.se/Om Försäkringskassan/Dina rättigheter och skyldigheter/Vägledningar och rättsliga ställningstaganden – Vägledningar](http://www.forsakringskassan.se/Om_Forsakringskassan/Dina_rattigheter_och_skyldigheter/Vagledningar_och_rattsliga_stallningstaganden_-_Vagledningar). Du som arbetar på Försäkringskassan hittar dem också på Fia.

Upplysningar: Försäkringskassan
Rättsavdelningen

Innehåll

Förkortningar	6
Sammanfattning	7
Läsanvisningar	9
1 Omprövning enligt 113 kap. 7 § SFB	10
1.1 Inledning.....	10
1.2 Beslut som kan eller inte kan omprövas	10
1.3 Begäran om omprövning.....	11
1.3.1 Vem får begära omprövning?.....	11
1.3.2 Hur omprövning begärs – formkrav.....	12
1.3.3 Övrigt – serviceskyldighet m.m.	13
1.3.4 Metodstöd – hantering av begäran om omprövning eller komplettering av begäran som kommer in till en annan enhet än omprövningen.....	14
1.3.5 Metodstöd – bildande av omprövningsakt.....	15
1.4 Formell prövning.....	15
1.4.1 Rättidsprövning	15
1.5 Avvisning och avskrivning	17
1.5.1 Avvisning	17
1.5.2 Avskrivning	19
1.6 Prövning i sak.....	19
1.6.1 Metodstöd – utredning i samband med omprövning.....	20
1.6.2 Metodstöd – bedömning om beslut kan fattas före tvåmånadersfristens utgång.....	21
1.6.3 Lagändring, ny praxis, övergångsbestämmelser	22
1.7 Beslut.....	22
1.7.1 Metodstöd – anstånd.....	23
1.7.2 Metodstöd – hantering av handlingar som kommit in i samband med begäran om omprövning	23
1.7.3 Metodstöd – arkivering av ärenden som handläggs i pappersakt.....	23
2 Ändring enligt 113 kap. 3 § SFB	24
2.1 Inledning.....	24
2.2 Beslut som kan ändras.....	25
2.2.1 Metodstöd – rätt rättelse?.....	25
2.2.2 Metodstöd – hantering av rättelsebeslut i samband med omprövning och överklagan	26
2.2.3 Metodstöd – ändring av beslut som överklagats och överlämnats till domstol.....	27
2.3 Impulser till prövning	27
2.4 Tidsfrist.....	28
2.4.1 Metodstöd – tidsfrist	28
2.5 Formell prövning.....	28
2.6 Skyndsam handläggning och kommunikering.....	29
2.7 Förutsättningar för ändring.....	29
2.7.1 Första punkten: Förbiseendefel	29
2.7.2 Andra punkten: Fel i beslutsunderlag.....	30
2.7.3 Tredje punkten: Oriktig rättstillämpning eller annan liknande orsak	30

2.7.4	Ändring till nackdel för den enskilde.....	31
2.7.5	Övrigt angående beslut	32
3	Laga kraft, rättskraft, litis pendens, inhibition och verkställighet	33
3.1	Negativ rättskraft och res judicata	33
3.2	När sakfrågan redan är överklagad till domstol – litis pendens	35
3.3	Metodstöd – negativ rättskraft, res judicata och litis pendens	35
3.4	Verkställighet.....	36
3.4.1	Metodstöd – verkställighet.....	37
3.5	Inhibition	38
4	Överklagande av Försäkringskassans beslut.....	40
4.1	Inledning.....	40
4.2	Beslut som får överklagas	40
4.2.1	Vem som får överklaga ett beslut.....	41
4.2.2	Metodstöd – rutin vid överklagande	41
4.2.3	Andra frågor i samband med överklagande	42
4.2.4	Metodstöd – den enskilde begär skadestånd.....	42
4.2.5	Metodstöd – den enskilde begär anstånd med att överklaga	42
4.2.6	Metodstöd – diarieföring och bildande av akt för processföring.....	42
4.3	Behörig förvaltningsrätt	43
4.4	Tidsfrister.....	43
4.5	Handläggning hos Försäkringskassan	44
4.5.1	Formell prövning.....	44
4.5.2	Metodstöd – information om återställande av försutten tid	44
4.5.3	Annan prövning (113:3 SFB och 26, 27 §§ FL)	44
4.5.4	Metodstöd – ändring enligt 113:3 SFB och 26, 27 §§ FL.....	45
4.5.5	Överklagande av det allmänna ombudet	45
4.5.6	Metodstöd – överklagande av det allmänna ombudet	45
5	Processen i de allmänna förvaltningsdomstolarna.....	46
5.1	Inledning.....	46
5.2	Vem är part i målet?	47
5.2.1	Försäkringskassan och AO kan aldrig vara parter i samma mål samtidigt.....	47
5.2.2	Metodstöd – yttrande när allmänna ombudet är part	47
5.3	Rollen som part	48
5.3.1	Metodstöd – ombud.....	48
5.3.2	Metodstöd – hantering av handlingar som kommit in i samband med överklagande eller under processen i domstol	48
5.4	Metodstöd – anstånd.....	49
5.5	Muntlig förhandling	49
5.6	Domstolens avgörande	50
5.6.1	Skrivfel m.m.....	50
5.6.2	Återförvisning	50
5.7	Överklagande av domar och beslut – när överklagar Försäkringskassan?	50
5.7.1	Metodstöd – prejudikat- och rättspraxisbildning.....	51
5.7.2	Metodstöd – ändringsdispens	52
5.8	Metodstöd – hantering av önskemål om överklagande från Försäkringskassans övriga organisation.....	52
5.9	Övrigt – fordringsmål	53
5.10	Metodstöd – dom från förvaltningsrätt.....	53
5.11	Metodstöd – dom från kammarrätt	53

5.12	Metodstöd – beslut från förvaltningsrätt eller kammarrätt.....	53
5.13	Metodstöd – hantering av domar och beslut i samband med verkställighet	54
5.13.1	<i>Domen eller beslutet ger rätt till förmån</i>	<i>54</i>
5.13.2	<i>Domen eller beslutet ger inte uttryckligen rätt till en förmån</i>	<i>54</i>
5.13.3	<i>Domstolen har fastställt rätten till ersättning</i>	<i>55</i>
5.13.4	<i>Om domstolen fastställt något annat förhållande än rätten till ersättning.....</i>	<i>55</i>
5.14	Metodstöd – arkivering av ärenden som handläggs i pappersakt.....	55
6	Resning och återställande av försutten tid	56
6.1	Resning	56
6.2	Återställande av försutten tid.....	56
	Källförteckning	57
	Sakregister.....	61
	Bilaga: Metodstöd – anvisade texter i Åtgärdsraden i diariesystemet avseende omprövning och processföring.....	63

Förkortningar

AFL	Lagen (1962:381) om allmän försäkring
FB	Föräldrabalken
FKAR	Försäkringskassans allmänna råd
FKRS	Försäkringskassans rättsliga ställningstagande
FL	Förvaltningslagen (1986:223)
FMR	Försäkringsmedicinsk rådgivare
Fordrings- hanteringen	VO kundmöte Östersund som handlägger statliga fordringar
FPL	Förvaltningsprocesslagen (1971:291)
FÖD	Rättsfall från Försäkringsöverdomstolen
Hellners	Hellners och Malmqvist, Förvaltningslagen med kommentarer, Norstedts Juridik AB (2010)
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
JO	Justitieombudsmannen
LAFD	Lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar
Norström	Norström, Förvaltningsförfarandet hos Försäkringskassan, Pride Consult AB, 1999
Prop.	Regeringens proposition
RAD	Verksamhetsområde processjuridik
RFV	Riksförsäkringsverket
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SFB	Socialförsäkringsbalken
VO NA	Verksamhetsområde avdelningen för nyanlända eller arbetssökande
ÄHS	Ärendehanteringssystemet

Sammanfattning

Omprövning enligt 113 kap. 7 § SFB

Om den enskilde är missnöjd med ett beslut i ett ärende om förmåner enligt socialförsäkringsbalken (SFB) kan han eller hon begära omprövning av beslutet. Den enskilde kan inte överklaga beslutet direkt till förvaltningsrätten.

Omprövningen innebär en ny fullständig prövning av sakfrågan.

Det allmänna ombudet för socialförsäkringen (AO) kan inte begära omprövning utan överklagar direkt till förvaltningsrätten.

Prövning enligt 113 kap. 3 § SFB

Försäkringskassan är i vissa fall skyldig att ändra ett oriktigt beslut om förmåner enligt SFB. Detta gäller om beslutet blivit oriktigt på grund av någon omständighet som anges i 113 kap. 3 § SFB.

Ett beslut ska ändras i följande fall

1. Om det innehåller en uppenbar oriktighet på grund av skrivfel, räknefel eller något annat sådant förbiseende
2. Om det har blivit oriktigt på grund av att det fattats på ett uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag. För att kunna ändra ett beslut enligt den här punkten krävs att Försäkringskassan numera kan konstatera att beslutet var fel när det fattades. Felet ska alltså ha uppkommit genom att omständigheter som fanns vid tiden för beslutet blev kända för myndigheten först efter att beslutet fattats.
3. Om det har blivit oriktigt på grund av uppenbart felaktig rättstillämpning eller annan liknande orsak.

Processen i de allmänna förvaltningsdomstolarna i mål enligt SFB

Försäkringskassans beslut kan överklagas hos förvaltningsrätt av såväl den enskilde som av det allmänna ombudet. Förvaltningsrättens avgörande kan i sin tur överklagas hos kammarrätt och kammarrättens avgörande kan överklagas hos Högsta förvaltningsdomstolen.

Om den enskilde överklagar ett beslut av Försäkringskassan är Försäkringskassan den enskildes motpart såväl i förvaltningsrätt som i högre instanser. Försäkringskassan företräds i dessa fall av processförare från någon av de processjuridiska enheterna.

Har det allmänna ombudet överklagat Försäkringskassans beslut är det allmänna ombudet motpart till den enskilde i domstol. Det allmänna ombudet behåller sin ställning som part även hos kammarrätten och Högsta förvaltningsdomstolen.

Läsanvisningar

Denna vägledning ska vara ett hjälpmedel för Försäkringskassans medarbetare i handläggning, omprövning och processföring. Den kan också vara ett stöd vid utbildning av Försäkringskassans personal.

Vägledningen redovisar och förklarar lagar och andra bestämmelser. Den redogör för de delar av lagens förarbeten som är särskilt viktiga för att förstå hur lagen ska tillämpas. Den redogör också för rättspraxis samt för Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden.

Vägledningen innehåller också i vissa fall en beskrivning av *hur* man ska handlägga ändringar, omprövningar och processföring och vilka metoder som då ska användas för att åstadkomma både effektivitet och kvalitet i handläggningen. Rubriken till sådana avsnitt inleds med ordet Metodstöd.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden och interna styrdokument, förarbeten, rättsfall, JO-beslut och andra vägledningar. Hänvisningen finns antingen angiven i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke den avser.

I en bilaga till vägledningen finns en källförteckning som redovisar de lagar, förordningar, domar etc. som nämns i vägledningen.

Historikbilaga

Denna vägledning har reviderats. I en bilaga till vägledningen finns en historikbilaga. Den innehåller en kortfattad beskrivning av de sakliga ändringar som gjorts i respektive version av vägledningen. Genom att läsa historikinformationen får man en överblick över de viktigaste nyheterna i denna version av vägledningen.

Att hitta rätt i vägledningen

I vägledningen finns en innehållsförteckning och ett alfabetiskt sakregister. Innehållsförteckningen är placerad först och ger en översiktssbild av vägledningens kapitel och avsnitt.

Sakregistret finns sist i vägledningen och innehåller sökord med sidhänvisningar.

1 Omprövning enligt 113 kap. 7 § SFB

1.1 Inledning

Ett beslut om förmåner enligt SFB ska enligt 113 kap. 7 § SFB omprövas av Försäkringskassan om det begärs av en enskild som beslutet angår. En enskild får inte överklaga beslutet innan det har omprövats (113 kap. 10 § andra stycket SFB).

Det innebär att om till exempel en socialnämnd begär ändring av ett beslut, ska det handläggas som ett överklagande enligt 113 kap. 10 § första stycket SFB. Det beror på att socialnämnden inte anses vara ”en enskild”.

För att en begäran ska leda till en omprövning enligt 113 kap. 7 § SFB ska den ske på visst sätt och inom viss tid.

Om den enskilde begär omprövning av ett beslut och det allmänna ombudet överklagar samma beslut ska Försäkringskassan inte ompröva beslutet. Den enskildes begäran anses i den situationen som ett överklagande och överlämnas därför till förvaltningsrätten (113 kap. 9 § SFB).

Om ett beslut delvis har ändrats med stöd av 113 kap. 3 § SFB och den försäkrade kommer in med en missnöjesyttring måste Försäkringskassan utreda om den försäkrade är missnöjd med ändringen enligt 113 kap. 3 § SFB eller med den del av beslutet som inte har ändrats. Om den enskilde är missnöjd med den del av beslutet som inte har ändrats ska missnöjesyttringen anses vara en begäran om omprövning av den delen av beslutet.

En omprövning innebär en ny fullständig prövning av sakfrågan. Det innebär att Försäkringskassan på nytt prövar sakfrågan med den utredning som finns i ärendet och beaktar det eventuella nya material som har tillkommit i samband med utredningen inför omprövningsbeslutet.

Vid en omprövning får beslutet inte ändras till den enskildes nackdel (113 kap. 8 § SFB).

I kommande avsnitt ges en närmare redogörelse för vad som gäller i fråga om sådan omprövning som nu sagts beträffande vilka beslut som kan omprövas, vem som kan begära omprövning, hur omprövningen går till, vilken prövningsram som gäller och om själva beslutet.

1.2 Beslut som kan eller inte kan omprövas

Skyldigheten att ompröva gäller alla beslut om förmåner enligt SFB med vissa undantag. De som är undantagna ska istället prövas direkt i domstol.

Ett beslut efter omprövning enligt 113 kap. 7 § SFB, ska inte omprövas. Beslut som har meddelats med stöd av 113 kap. 3 § SFB eller har prövats av

domstol ska inte heller omprövas. Observera att de beslut som fattats med stöd av 113 kap. 3 § SFB i sin tur kan ändras med stöd av 113 kap. 3 § SFB.

Som beslut om förmåner räknas alla beslut med anknytning till förmåner som t.ex. kvittning, återkrav och indragning (prop. 2008/09:200 s. 577). Beslut enligt lagen (1950:261) om ersättning med anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring och lagen (1954:243) om yrkesskade-försäkring ska inte omprövas, jfr KRNG 8986-12, Domsnytt 2013:028.

Beslut om ersättning för kostnader för läkarutlåtanden som fattas med stöd av 110 kap. 30 § SFB och förordningen (1975:1157) om ersättning för vissa läkarutlåtanden m.m. eller med stöd av RFFS föreskrifter (RFFS 1977:27) om ersättning för vissa läkarutlåtanden m.m. ska omprövas enligt 113 kap. 7 § SFB (JO dnr 4411-2011).

Avvisningsbeslut ska i regel omprövas, men avvisningsbeslut som grundas på att en begäran om omprövning eller ett överklagande kommit in för sent ska inte omprövas, jämför med 113 kap. 2, 7, 10, 11 och 21 §§ SFB. Se även Kammarrätten i Göteborgs beslut i mål nr 8694-11, 8696-11, 8697-11 och 8699-11.

Skyldigheten att ompröva gäller oavsett om Försäkringskassan lämnat omprövningshänvisning eller inte.

Försäkringskassan har skyldighet att ompröva även interimistiska beslut. Om en begäran om omprövning gäller ett interimistiskt beslut måste ärendet tas med förtur. Det beror på att ett interimistiskt beslut bara ska gälla en kort tid, i avvaktan på ett slutligt beslut.

Skyldigheten att ompröva enligt 113 kap. 7 § SFB gäller inte beslut som är fattade med stöd av förvaltningslagen (1986:223)(FL).

1.3 Begäran om omprövning

1.3.1 Vem får begära omprövning?

En omprövning enligt 113 kap. 7 § SFB förutsätter en begäran från en enskild part. Det är endast den som beslutet angår som är behörig att begära omprövning. Se Domsnytt 2014:028 angående vem beslutet kan anses angå.

Om det allmänna ombudet anser att ett beslut bör ändras får allmänna ombudet i stället överklaga beslutet. Det allmänna ombudet kan således inte begära omprövning (113 kap. 9 § SFB).

Omprövning får begäras genom ett ombud (9 § FL).

Om ett ombud har fullmakt att vidta rättshandlingar blir de bindande för den som har lämnat fullmakten. Se vidare om fullmakt i vägledningen Förvaltningsrätt i praktiken 2004:7.

Om ombudet, trots att Försäkringskassan har upplyst om det, inte lämnar in någon fullmakt kan Försäkringskassan avvisa ombudets begäran om omprövning. En förutsättning för att begäran ska kunna avvisas är att Försäkringskassan har upplyst ombudet om att begäran kan komma att

avvisas om han eller hon inte lämnar in någon fullmakt (jfr Hellners s. 120–121). Ett sådant beslut ska omprövas om det begärs av det avvisade ombudet (113 kap. 10, 11 och 21 §§ SFB, jfr prop. 2008/09:200 s. 579 avsnittet: 113 kap. 11 §).

Om den enskilde är under 18 år ska en omprövning begäras av den underåriges förmyndare (9 kap. 1 § föräldrabalken [FB]). Ett barn som beslutet angår kan dock själv vara behörig att begära omprövning i ärenden om till exempel assistansersättning om barnet har fyllt 15 år.

Har det förordnats en god man eller en förvaltare för den enskilde, på grund av dennes sjukdom eller liknande, kan den gode mannen eller förvaltaren inom ramen för förordnandet begära en omprövning. Den gode mannens eller förvaltarens behörighet framgår av förordnandet. Även om en god man får begära omprövning utgör detta inte något hinder mot att den enskilde själv begär omprövning, jfr förvaltare (11 kap. 4, 5, 7 och 11 §§ FB). Har den enskilde däremot en förvaltare som ska bevaka rätt men själv har begärt omprövning, behöver förvaltaren ha samtyckt till att den försäkrade begär omprövning. Om förvaltaren inte samtycker till att omprövning begärs, ska Försäkringskassan avvisa den enskildes begäran om omprövning.

Generellt gäller vid dödsfall att dödsboet inträder i den avlidnes ställe. I praxis har därför dödsbo ansetts kunna begära omprövning av ett beslut som gäller den avlidna personen (jfr RFV Anser 1998:8, Regeringsrättens domar juli 1995–juni 1998, s. 67–69). Det framgår av bouppteckningen vilka som är dödsbodelägare.

När ett ombud för en juridisk person begär omprövning ska det finnas uppgifter i ärendet som styrker att personen är firmatecknare. Men även den som inte är firmatecknare kan vara behörig att begära omprövning för en juridisk person. Personen måste då antingen ha en fullmakt, eller så måste det finnas uppgifter i ärendet om att personen inom ramen för sin anställning har rätt att företräda den juridiska personen. Det kan exempelvis vara uppgift om personens anställning eller befattning hos den juridiska personen. Om det finns skäl att ifrågasätta att begäran skickats in av en behörig person behöver Försäkringskassan utreda detta.

1.3.2 Hur omprövning begärs – formkrav

En begäran om omprövning ska vara *skriftlig* och ha kommit in till Försäkringskassan inom två månader från det att den enskilde fått del av Försäkringskassans beslut (113 kap. 7 och 19 §§ SFB). Omprövningen måste alltså gälla ett visst beslut (JO-beslut, dnr 3833-2015).

En begäran om omprövning som inte uppfyller dessa krav ska avvisas (24 § FL samt 113 kap. 7 och 19 §§ SFB).

En begäran om omprövning måste inte vara underskriven

Det finns inte något krav på att en skrivelse med begäran om omprövning ska vara underskriven. Om det finns skäl att ifrågasätta om det är rätt person

som skickat in begäran kan Försäkringskassan begära att den enskilde bekräftar begäran genom en egenhändig namnteckning (10 § FL).

Den enskildes avsikt avgör vad som är en begäran om omprövning

Möjligheten att begära omprövning är viktig för den enskildes rättssäkerhet. Försäkringskassan bör därför vara generös i sin tolkning av vad som kan anses vara en begäran om omprövning. En skrivelse från den enskilde ska anses som en begäran om omprövning enligt 113 kap. 7 § SFB om den kommer in till Försäkringskassan innan tidsfristen för omprövning har gått ut och visar att den enskilde är missnöjd med ett beslut (JO-beslut dnr 3833-2015). Det gäller även om den enskilde har kallat skrivelsen något annat, till exempel överklagande eller begäran om ändring (jfr KR NJ 561-11, Domsnytt 2011:77). Den enskilde får nämligen inte överklaga beslutet innan det har omprövats (113 kap. 10 § SFB).

1.3.3 Övrigt – serviceskyldighet m.m.

Som beskrivits ovan ska en begäran om omprövning göras skriftligen. Om den enskilde muntligen begär omprövning av ett beslut ska Försäkringskassan, enligt den allmänna serviceplikten, hänvisa henne eller honom till att komma in med en skriftlig begäran innan tidsfristens utgång (4 § FL).

Detsamma gäller om en begäran om omprövning kommer in under kommuniceringstiden. De synpunkter som kommer in under kommuniceringstiden är inte en begäran om omprövning. Det gäller även om den enskilde skriftligt eller muntligt framför att svaret ska vara en begäran om omprövning. Att synpunkterna inte är en begäran om omprövning beror på att det inte finns något beslut ännu som man kan ompröva. När detta händer ska Försäkringskassan informera om hur den enskilde ska göra för att begära omprövning. Eftersom en begäran om omprövning ska vara skriftlig men inte behöver vara undertecknad kan den göras i ett e-postmeddelande. I det meddelandet kan den enskilde hänvisa till vad som anförts i svaret på kommuniceringsskrivelsen och även lägga till nya argument som skäl för sin begäran.

I rättsfallet FÖD 1986:28 II hade den enskilde lämnat in ett läkarutlåtande innan tidsfristen för omprövning hade löpt ut. Samma dag kontaktade den enskilde Försäkringskassan och begärde per telefon att få ett beslut om sjukpenning omprövat. Försäkringsöverdomstolen ansåg att Försäkringskassan då borde ha upplyst den enskilde om att läkarutlåtandet och den muntliga begäran om omprövning inte var ett fullständigt underlag för omprövning enligt dåvarande 20 kap. 10 § AFL, nuvarande 113 kap. 7 § SFB. Om Försäkringskassan hade väglett den enskilde utgick domstolen från att han eller hon hade kommit in med en skriftlig begäran till Försäkringskassan. Eftersom det saknades vägledning från Försäkringskassan ansåg Försäkringsöverdomstolen att den enskilde hade uppfyllt förutsättningarna för att få beslutet omprövat.

Om den enskilde begär omprövning av ett beslut som det allmänna ombudet har överklagat ska Försäkringskassan inte ompröva beslutet. Den enskildes

skrivelse betraktas som ett överklagande och skickas därför till förvaltningsrätten (113 kap. 9 § SFB). Omprövningsärendet ska avskrivas från fortsatt handläggning hos Försäkringskassan och ett informationsmeddelande om detta skickas till den enskilde. Någon prövning enligt 113 kap. 3 § SFB ska inte göras.

Om den enskilde först begär omprövning av ett beslut som det allmänna ombudet senare överklagar, innan det har omprövats, ska även den situationen hanteras på det sätt som anges ovan. Det vill säga att den enskildes skrivelse betraktas som ett överklagande under förutsättning att den har kommit in i rätt tid. Se även avsnitt 1.5.1 om begäran om omprövning ska avvisas.

Framgår det inte av en begäran om omprövning vilken ändring som den enskilde begär, kan Försäkringskassan utgå från att han eller hon vill ha den förmån eller liknande, som han eller hon ursprungligen begärt hos Försäkringskassan.

1.3.4 Metodstöd – hantering av begäran om omprövning eller komplettering av begäran som kommer in till en annan enhet än omprövningen

När en begäran om omprövning eller komplettering i ett omprövningsärende kommer in i pappersform till en annan enhet eller annan adress än den som hänvisas till i ursprungsbeslutet är det viktigt att den enhet som tagit emot begäran eller kompletteringen snarast identifierar handlingen och diarieför den så snart detta är möjligt (5 kap. 1 § OSL). Normalt ska diarieföringen göras samma dag som handlingen kom in eller senast dagen efter (se JO:s beslut, dnr 2623-2011). Det finns två olika sätt att göra denna registrering beroende på om handläggningen av ärendet sker digitalt i ÄHS eller i pappersakt.

När omprövningen handläggs i ÄHS sker registreringen genom ankomstregistrering i Medialagret (MLA). Ankomstregistreringen motsvarar och uppfyller samma krav som diarieföring i det allmänna diariet, se Riktlinjer för hantering och diarieföring av allmänna handlingar (2005:5) samt användarhandledningen *Omprövning och överklagande i ÄHS*. Om begäran kommit in över disk till ett servicekontor gäller en särskild hantering, se särskild rutin för post hos servicekontor. Sker omprövningen i pappersakt ska handlingen registreras genom diarieföring i diariestödet och skickas till den omprövningsenhet som handlägger ärendet. Vilka ärenden som handläggs i pappersakt och var de handläggs hittar du på Fia i dokumentet ”Vem omprövar vad” under Försäkring/Omprövning och överklagande.

Ibland behöver den enhet som tar emot en handling kontakta den enskilde för att fråga om handlingen är en begäran om omprövning. En sådan utredning ska journalföras och begäran om omprövning ska ankomstregistreras i MLA. Utredningen skickas tillsammans med begäran om omprövning för skanning. Om ärendet handläggs i pappersakt ska begäran om omprövning istället registreras i diariestödet och tillsammans med utredningen skickas till den omprövningsenhet som handlägger ärendet. Utredning av övriga formkrav som anges i avsnitt 1.3.2 ska göras av omprövningsenheten.

I användarhandledningen *Omprövning och överklagande i ÄHS* finns information om hur du ska göra om begäran om omprövning eller kompletteringar kommit in via inläsningscentralen och hamnat på någon av följande platser i ÄHS:

- Begäran/komplettering har fördelats till postfack hos registerförande kontor
- Begäran/komplettering har fördelats till ett pågående ärende (ej omprövningsärende)
- Begäran/komplettering har fördelats till Detektionens postfack

Det är viktigt att följa rutinerna i användarhandledningen så att begäran om omprövning och kompletteringar som ska skannas skickas till rätt adress. Det säkerställer att de handlingar som kommit in arkiveras för all framtid och inte gallras efter en viss tid. Användarhandledningen hittar du på Fia under Stöd/IT/Användarinfo om IT-systemen.

1.3.5 Metodstöd – bildande av omprövningsakt

Huvudregeln är att alla handlingar från ursprungsärendet ska finnas med i omprövningsakten. Man kan dock göra undantag om en sådan hantering skulle tynga handläggningen i onödan. I sådana fall ska det framgå av journalen i omprövningsärendet att omprövningsakten bara innehåller de handlingar från ursprungsakten som har betydelse för beslutet som ska omprövas.

De kopierade handlingarna från ursprungsakten i ÄHS eller pappersakten bildar tillsammans med de handlingar som tillkommer under omprövningsförfarandet omprövningsakten.

1.4 Formell prövning

Försäkringskassan ska pröva om begäran om omprövning avser ett beslut som kan omprövas (se avsnitt 1.2), om begäran gjorts på rätt sätt (se avsnitt 1.3.1 och 1.3.2) och i rätt tid.

1.4.1 Rättidsprövning

En begäran om omprövning ska ha kommit in till Försäkringskassan inom två månader från den dag den enskilde fick del av beslutet (113 kap. 19 § SFB).

Ett överklagande av Försäkringskassans beslut ska ha kommit in till Försäkringskassan inom två månader från den dag den klagande fick del av beslutet (113 kap. 20 § SFB). Om allmänna ombudet eller Försäkringskassan överklagar ska tiden dock räknas från den dag som beslutet meddelades.

Tvåmånadersfristen

Eftersom en underrättelse om Försäkringskassans beslut i regel sker genom ett vanligt brev finns det inte något bevis om vilken dag den enskilde fått del av beslutet. Försäkringskassan bör därför i allmänhet utgå från att skrivelsen med begäran om omprövning kommit in i rätt tid. Men finns det anledning att tro att skrivelsen kommit in för sent bör Försäkringskassan göra en utredning om detta (prop. 1985/86:80, avsnitt 4.1, s. 74 och RÅ 2007 not. 34, Domsnytt 2013:035).

Tvåmånadersfristen räknas på så sätt att om fristen börjar den 4 mars löper den ut den 4 maj. Om det inte finns någon motsvarande dag i slutmånaden ska den månads sista dag anses som sista dag för begäran om omprövning (1 § lagen [1930:173] om beräkning av lagstadgad tid). Om den enskilde fått del av Försäkringskassans beslut den 31 december ska alltså begäran ha kommit in till kassan senast den 28 februari (eller den 29 februari om det är skottår).

Om den sista dagen för en begäran om omprövning är en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton får en begäran om omprövning vara inkommen senast nästa vardag (2 § lagen om beräkning av lagstadgad tid).

Om en skrivelse med begäran om omprövning, eller en avi om skrivelsen, överlämnats till Försäkringskassan eller till en tjänsteman hos myndigheten före klockan 24.00 en viss dag ska skrivelsen anses inkommen till Försäkringskassan denna dag. Detsamma gäller om skrivelsen den dagen avskilts för Försäkringskassan på en postanstalt och överlämnas till en tjänsteman hos kassan påföljande dag (10 § FL). En handling anses inte vara avskild för myndigheten enligt 10 § andra stycket förvaltningslagen så länge den är under postbefordran (se HFD 2011 ref. 59).

Ett elektroniskt dokument anses ha kommit in till en myndighet i den mening som avses i tryckfrihetsförordningen (TF) när det har nått behörigt mottagningsställe (se vägledning 2004:7 Förvaltningsrätt i praktiken). Det finns däremot inte någon bestämmelse i SFB eller FL som reglerar när en begäran som lämnas med e-post ska anses ha kommit in till en myndighet. En begäran om omprövning som finns tillgänglig i Försäkringskassans e-postsystem får dock anses som inkommen till Försäkringskassan även i den mening som det här är fråga om.

Handlingar till fel myndighet

En begäran om omprövning ska komma in till Försäkringskassan inom tidsfristen för att beslutet som begäran avser ska omprövas. Det enda undantaget följer av 113 kap. 20a § SFB. Här framgår att i vissa fall ska en begäran om omprövning som kommer in till Pensionsmyndigheten inom tidsfristen också anses ha kommit in till Försäkringskassan samma dag. Det gäller begäran om omprövning eller överklagan av bostadstillägg, ersättning på grund av arbetsskada eller skada som avses i 43 eller 44 kap. SFB.

Ett överklagande ska ha kommit in inom tidsfristen till den myndighet som fattat beslutet eller den myndighet som ska pröva överklagandet. Det senare framgår av 6a och 6b § FPL.

Någon ytterligare särreglering om vad som gäller när en handling inkommit till annan myndighet finns inte. Kammarrätten i Stockholm har vidare slagit fast att en överklagan som kommit in i tid till en helt annan myndighet men som kommit in försent till den myndighet som meddelat beslutet ska avvisas (KRNS 6616-11).

1.5 Avvisning och avskrivning

1.5.1 Avvisning

Om en begäran om omprövning av ett ursprungsbeslut avvisas ska avvisningsbeslutet som huvudregel fördes med en anvisning om hur man begär omprövning, se nedan för undantag. Det ska även framgå att en sådan begäran om omprövning av avvisningsbeslutet ska ha kommit in inom två månader (113 kap. 19 och 21 §§ SFB).

En begäran om omprövning ska avvisas även om Försäkringskassan försummat att förse beslutet med en anvisning om hur omprövning begärs (RÅ 1973 ref. 59). I det fallet kan det vara lämpligt att Försäkringskassan upplyser den enskilde om möjligheten att hos kammarrätten ansöka om återställande av försutten tid. Detsamma gäller om den enskilde på grund av sjukdom saknat förmåga att begära omprövning i rätt tid.

Exempel på andra fall då Försäkringskassan ska avvisa en begäran om omprövning är då ett uppgivet ombud trots uppmaning att göra så inte lämnar fullmakt eller då den som begär omprövning inte är berörd av beslutet. Läs mer om avvisning i vägledning 2004:7 Förvaltningsrätt i praktiken.

När ursprungsbeslutet innebär att ansökan avvisats på grund av ett ofullständigt underlag och det vid omprövningen kommit in en komplettering, som gör att saken kan omprövas, ska omprövningsbeslutet fördes med en överklagandehänvisning. Saken det vill säga frågan om rätt till förmånen har då prövats två gånger, se Domsnytt 2013:040.

Kommer underlaget in utan en begäran om omprövning ska Försäkringskassan kontakta den enskilde och informera om möjligheten att begära omprövning eller att lämna in en ny ansökan.

Om det däremot framkommer att underlaget redan fanns hos Försäkringskassan när avvisningsbeslutet fattades ska Försäkringskassan ändra avvisningsbeslutet med stöd av 113 kap. 3 § SFB och informera den enskilde om att ansökan nu kommer att behandlas. Därefter ska Försäkringskassan handlägga ansökan och fatta ett grundbeslut med en omprövningshänvisning (jfr JO-beslut 2962-2014).

Avvisning på grund av för sent inkommen begäran om omprövning

Om grunden för avvisningen är att begäran om omprövning eller ett överklagande har kommit in för sent ska beslutet om avvisning föras med en anvisning om hur man gör för att överklaga. Ett sådant avvisningsbeslut ska alltså inte omprövas (113 kap. 10 och 11 § SFB).

I samband med att Försäkringskassan fattar beslut om avvisning, därför att en begäran om omprövning kommit in för sent, bör kassan pröva om det ursprungliga beslutet kan ändras med stöd av 113 kap. 3 § SFB (FKAR 2010:7 om omprövning och ändring enligt SFB).

Avvisning på grund av att beslutet fattats med stöd av 113 kap. 3 § SFB

Om avvisningsbeslutet gäller ett beslut som fattats med stöd av 113 kap. 3 § SFB ska avvisningsbeslutet inte föras med en omprövningshänvisning (113 kap. 10, 11 och 21 §§ SFB) utan med en anvisning om hur man gör för att överklaga.

Avvisning på grund av för sent inkommen begäran om omprövning och allmänna ombudet har överklagat beslutet

Om det allmänna ombudet har överklagat Försäkringskassans beslut och en begäran om omprövning eller överklagande från den enskilde har kommit in försent ska den avvisas. Begäran ska dock ingå i FR:s beslutsunderlag och därför skickas vidare till FR.

Avvisning på grund av att sakfrågan omprövats eller prövats av domstol

I 113 kap. 7 § SFB står att omprövning inte får avse en fråga som avgjorts efter omprövning eller av domstol.

En begäran ska därför avvisas om sakfrågan redan har prövats och avgjorts av Försäkringskassan genom ett omprövningsbeslut eller av en domstol. I motiveringen till avvisningsbeslutet ska Försäkringskassan ange att det är därför begäran avvisas. Samma sak kan inte prövas på nytt, sakfrågan omfattas av negativ rättskraft. Avvisningsbeslutet ska föras med en omprövningshänvisning. Observera att detta även gäller i de fall omprövning inte har gjorts, men tiden för att begära omprövning är passerad (läs mer om detta i kap. 3).

När den enskilde är missnöjd med ett avvisningsbeslut som anger att saken redan har omprövats eller att domstol prövat ska avvisningsbeslutet alltså omprövas med stöd av 113 kap. 10–11 §§ SFB, om begäran gjorts i tid (jfr HFD 2016 ref. 83).

Vid omprövningen ska Försäkringskassan bedöma om avvisningsbeslutet är riktigt det vill säga om den nya ansökan/begäran verkligen gällde samma sakfråga som tidigare prövats av Försäkringskassan i ett omprövningsbeslut

eller av domstol. Om avvisningsbeslutet bedöms vara riktigt ska omprövningsbeslutet förses med en överklagandehänvisning.

1.5.2 Avskrivning

Om den enskilde återkallar sin begäran om omprövning ska Försäkringskassan meddela ett beslut om avskrivning. En annan situation då ett avskrivningsbeslut ska meddelas är när den enskilde begärt omprövning av ett interimistiskt beslut och Försäkringskassan, innan den omprövat beslutet, meddelat ett slutligt beslut om den aktuella förmånen. Det slutliga beslutet kan senare komma att omprövas på den enskildes begäran.

I SFB saknas regler om avskrivning. Ett beslut om avskrivning hanteras därför enligt reglerna i FL. Överklagandetiden är då tre veckor (23 § FL). Dessa beslut går som regel inte den försäkrade emot. Man måste alltid överväga om beslutet ska förses med överklagandehänvisning, se vägledning 2004:7 Förvaltningsrätt i praktiken.

Avvisnings- och avskrivningsbeslut utfärdas av praktiska skäl skriftligt.

1.6 Prövning i sak

En begäran om omprövning innebär att myndigheten ska göra en ny fullständig prövning av sakfrågan. Ett beslut efter omprövning ska grunda sig på utredningen i ärendet och de eventuella nya omständigheter som den enskilde åberopat. Det kan även bli aktuellt att komplettera utredningen i ärendet.

När ett beslut omprövas ska sakfrågan bedömas förutsättningslöst och Försäkringskassan är inte bunden av den bedömning som gjorts i ursprungsbeslutet, se Domsnytt 2012:105.

Vid omprövningen är det viktigt att beakta två saker:

- Att bedömningsutrymmet i det aktuella ärendet både vid ursprungsbeslutet och vid beslut efter omprövning är detsamma, och att det förutom av lagar, förordningar, förarbeten, föreskrifter och allmänna råd även bestäms av Försäkringskassans interna styrdokument- till exempel rättsliga ställningstaganden, domsnytt och rättsfallsöversikter. Läs mer om bedömningsutrymme i vägledning 2004:7 Förvaltningsrätt i praktiken.
- Att om ett beslut ska ändras från avslag till bifall eller genom att en redan beviljad förmån utökas ska omprövningsbeslutet motiveras tydligt, så att den försäkrade kan se vad det är som har gjort att Försäkringskassan vid omprövningen kommit fram till en annan slutsats än i grundbeslutet, se riktlinjerna 2005:14 *Att skriva kommunikeringsbrev och beslutsbrev i Försäkringskassan*.

Enligt FKAR 2010:7 till 113 kap. 7 § SFB bör en omprövning göras inom sex veckor från det att begäran om omprövning kom in till Försäkringskassan, om det inte finns särskilda skäl mot det. JO har vid ett flertal

tillfällen understrukt betydelsen av detta och också betonat att varken omorganisation eller ökad ärendeströmning utgör sådana särskilda skäl som motiverar en utdragen handläggning (JO:s beslut, dnr 2898-2009). Den enskilde måste ha möjlighet att inom en rimlig tid få sin sak prövad av domstol och det är därför av stor vikt att Försäkringskassan driver ärendet framåt och omprövar ärendet inom en godtagbar tid (se t.ex. JO:s ämbetsberättelse 2004/05 s. 323). Sådana särskilda skäl som kan motivera att en omprövning görs efter sex veckor kan vara att den enskilde behöver anstånd och lämnar godtagbara skäl för detta. I sådana fall kan anstånd av rimlig längd beviljas. Om den enskilde inte lämnar några skäl alls bör anstånd beviljas till och med utgången av tiden för begäran om omprövning (JO:s beslut, dnr 3063:2002). Se vidare i metodstöd 1.6.2 om bedömning om beslut kan fattas före tvåmånadersfristens utgång.

Enligt förarbetena till bestämmelsen i 20 kap. 10 § AFL, som numera ersatts av 113 kap. 7 § SFB, bör en omprövning göras av en annan tjänsteman än den som fattat det beslut som begärs omprövat (prop. 1981/82: 88, s. 33 jfr. prop. 1977/78:20, s. 99).

Försäkringskassan ska vid en omprövning göra den ytterligare utredning som behövs och i förekommande fall kommunicera utredningen med den försäkrade (4, 7 och 17 §§ FL). Se närmare i vägledning 2004:7 Förvaltningsrätt i praktiken.

Vid en omprövning får beslutet inte ändras till nackdel för den enskilde (113 kap. 8 § SFB).

1.6.1 Metodstöd – utredning i samband med omprövning

Beroende på vad den enskilde framför i sin begäran om omprövning eller vad som framgår av de handlingar som kommer in i samband med omprövning, kan ytterligare utredning behövas för att få ett fullständigt beslutsunderlag. Vanligtvis sker utredningen hos omprövningsenheten genom kontakt med till exempel den enskilde, läkare, arbetsgivare eller andra aktörer. Det kan också ske genom konsultation med försäkringsmedicinsk rådgivare eller försäkringsodontologisk rådgivare.

I vissa situationer kan det vara lämpligt att utredningen eller en del av den genomförs vid ett annat verksamhetsområde än vid omprövningsenheten. Exempel på sådana situationer är när det krävs ett personligt möte tillsammans med den enskilde eller när omprövningsenheten saknar de tekniska förutsättningarna som krävs för att beräkna en ersättning. Riktlinjerna *Samverkan mellan omprövningsenheten och andra verksamhetsområden* (2010:10) beskriver hanteringen i situationer när omprövaren bedömer att ärendet behöver utredas av ett annat verksamhetsområde.

1.6.2 Metodstöd – bedömning om beslut kan fattas före tvåmånadersfristens utgång

Den enskilde har två månader på sig att begära omprövning. När som helst inom denna tid kan personen komma in med uppgifter som han eller hon anser ska tillföras ärendet innan det avgörs. I normalfallet antas den enskilde ha tagit emot beslutet tre dagar efter beslutsdatumet, vilket gör att tvåmånadersfristen är beräknad utifrån denna dag om inte annat framgår.

- Om omprövningsbeslutet innebär att den enskildes begäran får helt bifall till sin begäran behöver ingen hänsyn tas till tvåmånadersfristen.
- Innebär omprövningen att tidigare beslut inte ändras eller att det endast delvis ändras till den enskildes fördel måste du avgöra om han eller hon planerar att komma in med ytterligare handlingar eller uppgifter innan du fattar beslut.

Normalt begär den enskilde anstånd när denne vill komma in med ytterligare underlag eller uppgifter. Om så inte är fallet måste du själv uppmärksamma eventuella signaler om att den enskilde vill lämna ytterligare uppgifter. Det är därför viktigt att aktivt bedöma om du kan fatta beslut eller om du behöver kontakta honom eller henne först.

- Om den enskilde har begärt anstånd måste du bevilja detta med åtminstone så lång tid som återstår av tvåmånadersfristen. Kortare tid beviljas på den enskildes begäran. Beslutet om anstånd ska normalt vara skriftligt. Dokumentera ditt ställningstagande i journalen. I förekommande fall dokumenterar du även den enskildes önskan om kortare tid.
- Om du tror att den enskilde planerar att skicka in fler handlingar ska du muntligt eller skriftligt meddela ett sista datum för att göra det. Slutdatumet får inte infalla före tvåmånadersfristens utgång om inte den enskilde själv vid samtalet ber om en kortare tid. Informera om att beslutet kommer att fattas efter det datum som du angivit eller ni kommit överens om. Dokumentera detta i journalen. Har du haft en muntlig kontakt med den enskilde kan det ibland vara lämpligt med en skriftlig bekräftelse. Ärendet kan avgöras först efter att tidsfristen inklusive eventuella skanningsdagar är ute.
- Om inget tyder på att den enskilde vill komma in med ytterligare uppgifter dokumenterar du ditt ställningstagande om att anstånd eller fortsatt utredning inte är aktuellt. Ärendet kan sedan avgöras utifrån fastställd turordning.
- Om du under din handläggning har begärt en komplettering från den enskilde med ett slutdatum som infaller före tvåmånadersfristens utgång, kan du fatta beslut efter att tidsfristen, inklusive eventuella skanningsdagar, är ute. Om den enskilde önskar förlängd tid för att komma in med handlingar måste du göra enligt första punkten ovan. Samma handläggning gäller vid en eventuell kommunikering.

- Om den enskilde har begärt förtur kan du som regel utgå ifrån att ärendet kan avgöras utan komplettering. Läs igenom begäran och eventuella bilagor för att kunna ta ställning till om förtur kan beviljas eller inte, samt om den enskilde bör kontaktas för eventuell komplettering. Dokumentera ditt ställningstagande i journalen. Om du beviljar förtur kan du avgöra ärendet direkt. I annat fall hanterar du ärendet på något av de ovanstående sätten.

1.6.3 Lagändring, ny praxis, övergångsbestämmelser

Om lagreglerna har ändrats sedan grundbeslutet fattats och övergångsbestämmelser saknas är huvudregeln att de nya bestämmelserna ska tillämpas vid omprövningen (se Domsnytt 2013:036).

Om Försäkringskassan tagit fram ett rättsligt ställningstagande eller ett Domsnytt som är tillämpligt på det beslut som ska omprövas ska den tolkning som ställningstagandet eller Domsnytt ger uttryck för användas vid omprövningen. Det är datumet för ställningstagandet eller Domsnytt som är avgörande för fr.o.m. vilken tidpunkt den ändrade tolkningen gäller.

Om ställningstagandet innebär att en ny rättstillämpning ska gälla fr.o.m. någon tidpunkt efter det att grundbeslutet fattats kan ändring med stöd av 113 kap. 3 § SFB inte göras eftersom ändrad praxis inte är en grund för ändring med stöd av den paragrafen. Grundbeslutet kan däremot komma att omprövas med stöd av 113 kap. 7 § SFB.

1.7 Beslut

Ett omprövningsbeslut ska vara skriftligt. Oavsett om omprövningen innebär att ursprungsbeslutet ändras eller inte ska omprövningsbeslutet innehålla en motivering som tydligt anger skälen till beslutet. Motiveringen är beslutsbrevets viktigaste del.

Om ursprungsbeslutet **inte ändras** ska du besvara den enskildes fråga: *Varför får jag inte det jag har ansökt om?* Du ska bemöta alla argument som den enskilde för fram i sin begäran och som har betydelse för beslutet.

Om ursprungsbeslutet **ändras** ska motiveringen tydligt förklara vad det är som har gjort att Försäkringskassan kommit fram till en annan slutsats vid omprövningen.

En välskrivna motivering leder till att den enskilde förstår beslutet bättre, vilket är viktigt för rättssäkerheten och förtroendet för Försäkringskassan.

Beslutet ska vara försedd med en överklagandehänvisning. Detta behövs dock inte om den försäkrade genom beslutet efter omprövning fullt ut fått vad han eller hon begärt (21 § FL).

Ett överklagande ska göras inom två månader från den dag den försäkrade fick del av beslutet. Om det allmänna ombudet överklagar beslutet ska det ske inom två månader från den dag då beslutet meddelades (113 kap. 20 § SFB).

1.7.1 Metodstöd – anstånd

Försäkringskassan kan inte ge den försäkrade anstånd med att begära omprövning eller att överklaga. Om den försäkrade begär detta måste man kontakta den försäkrade för att informera om vad som gäller. Om den försäkrade vill ha anstånd med att överklaga bör han eller hon informeras om att det inte är möjligt men att det går att begära anstånd hos domstolen för att kunna komplettera överklagandet.

1.7.2 Metodstöd – hantering av handlingar som kommit in i samband med begäran om omprövning

Om det kommer in handlingar i samband med omprövning som kan ha betydelse för handläggningen av kommande anspråk är det viktigt att omprövningsenheten informerar den handläggande enheten. Det är viktigt eftersom Försäkringskassan i annat fall riskerar att inte agera utifrån de uppgifter som kommit in, vilket kan leda till felaktiga beslut eller att vi behöver kontakta den enskilde på nytt. Det kan även leda till onödiga återkrav och överklagningar. Hur informationen ska vidarebefordras framgår av processen för att ompröva beslut.

1.7.3 Metodstöd – arkivering av ärenden som handläggs i pappersakt

Omprövningar som handläggs i pappersakt ska arkiveras på den enhet där beslutet efter omprövning meddelades. Leverans till Försäkringskassans Centralarkiv kan tidigast ske efter överklagandetidens utgång och då efter överenskommelse med Centralarkivet.

2 Ändring enligt 113 kap. 3 § SFB

2.1 Inledning

Försäkringskassan är enligt 113 kap. 3 § SFB skyldig att ändra ett beslut som Försäkringskassan fattat och som inte har prövats av domstol, om beslutet blivit oriktigt av en sådan anledning som anges i lagrummet. Skyldigheten gäller bara Försäkringskassans beslut i ett ärende om förmåner enligt SFB. Enligt praxis gäller det även beslut om SGI och återkrav.

Det kan i andra lagar och förordningar finnas en hänvisning till att 113 kap. 3 § SFB ska användas.

Beslut om bidragsskyldigas skyldighet att betala till Försäkringskassan enligt 19 kap. SFB och beslut om att utfärda intyg med stöd av förordning 883/2004 får också ändras med stöd av 113 kap. 3 § SFB (113 kap. 2 § SFB).

Ett beslut ska ändras om det

1. innehåller uppenbara oriktigheter på grund av skrivfel, räknefel eller något annat liknande fel
2. har blivit oriktigt på grund av att det fattats på uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag eller
3. har blivit oriktigt på grund av uppenbart felaktig rättstillämpning eller annan liknande orsak.

Ändring behöver inte göras om oriktigheten är av ringa betydelse.

Den första punkten används för ändring när själva beslutet är riktigt men innehåller en uppenbar felaktighet i form av ett skrivfel eller dylikt, förutsatt att felaktigheten inte är av ringa betydelse. När det gäller ändring med stöd av andra och tredje punkterna krävs däremot att det är själva beslutet som blivit felaktigt och att anledningen till att det blivit felaktigt är *uppenbar*.

För ändring med stöd av punkt 2 krävs att felet har uppkommit genom att omständigheter som fanns vid tiden för beslutet blev kända för myndigheten först efter det att beslutet fattats. Hade man kunnat beakta dessa omständigheter när beslutet fattades skulle beslutet blivit ett annat.

Ändring kan göras med stöd av punkt 3 på grund av ”annan liknande orsak” till exempel om beslutsfattaren misstagit sig ifråga om en faktisk omständighet och detta har gjort att beslutet blivit oriktigt.

En ändring i praxis medför inte att ett tidigare fattat beslut kan anses oriktigt och ändras med stöd av 113 kap. 3 § SFB.

Skyldigheten att ändra gäller oavsett om det är den försäkrade eller någon annan som påpekar oriktigheten eller om det är Försäkringskassan som uppmärksammar den.

Försäkringskassan kan ändra ett beslut med stöd av 113 kap. 3 § SFB såväl till den försäkrades fördel som till hans eller hennes nackdel. Det finns vissa begränsningar när det gäller att ändra ett beslut till den försäkrades nackdel. Försäkringskassan får inte ändra ett beslut till den försäkrades nackdel när det gäller en förmån som förfallit till betalning eller om det i annat fall finns synnerliga skäl mot det (113 kap. 5 § SFB), se avsnitt 2.7.4.

I avsnitten 2.2–2.7 ges en närmare redogörelse för vad som gäller vid prövning om ändring av tidigare fattade beslut. Bestämmelserna om ändring innebär inte någon inskränkning i reglerna som finns om omprövning, indragning, nedsättning och återkrav.

2.2 Beslut som kan ändras

Alla beslut i ärenden om förmåner enligt SFB kan ändras med stöd av 113 kap. 3 § SFB. Skyldigheten gäller Försäkringskassans beslut i ett ärende, beslutet efter omprövning enligt 113 kap. 7 § SFB, beslut om ändring enligt 113 kap. 3 § SFB och interimistiska beslut.

Ett beslut kan vara riktigt men ha tillkommit på ett felaktigt sätt, till exempel när vi har missat att kommunicera den försäkrade uppgifter. Sådana fel kan inte rättas med stöd av 113 kap. 3 § SFB som endast tar sikte på att själva beslutet inte är korrekt eller innehåller någon felaktighet. Vid en missad kommunikering gäller beslutet trots den felaktiga hanteringen.

Att Försäkringskassan tidigare prövat om ett beslut ska ändras med stöd av 113 kap. 3 § SFB innebär inte något hinder mot att Försäkringskassan på nytt prövar om beslutet ska ändras med stöd av detta lagrum. Det gäller oavsett om den tidigare prövningen resulterat i en ändring eller inte.

När ett överklagande har överlämnats till domstol får Försäkringskassan endast ändra det överklagade beslutet till förmån för den försäkrade. Om Försäkringskassan ändrar ett beslut måste domstolen omedelbart underrättas (JO-beslut 4257-2007).

2.2.1 Metodstöd – rätt rättelse?

Om det vid en prövning enligt 113 kap. 3 § SFB visar sig att ett beslut, som redan har rättats med stöd av denna bestämmelse, blivit oriktigt av en sådan anledning som anges i paragrafen ska en ny rättelse göras.

Om felet avser den del av beslutet

- som redan har rättats gör du en ny rättelse av rättelsebeslutet.
- som *inte* har rättats gör du en ny rättelse av ursprungsbeslutet.

2.2.2 Metodstöd – hantering av rättelsebeslut i samband med omprövning och överklagan

Om den enskilde begär omprövning av eller överklagar ett beslut som har rättats enligt 113 kap. 3 § SFB ska du kontrollera om beslutet har rättats i sin helhet eller endast i en viss del. Kontrollera också om beslutet har rättats till fördel eller nackdel för den enskilde.

Om ...	så ...
beslutet har ersatts i sin helhet	ska ärendet överlämnas till förvaltningsrätten.
den enskilde har begärt omprövning av ett ursprungsbeslut som har rättats delvis och rättelsen är positiv	ska du ompröva den del av beslutet som inte omfattas av rättelsen.
den enskilde har begärt omprövning av ett ursprungsbeslut som har rättats delvis och rättelsen är negativ	ska du ompröva beslutet med hänsyn tagen till rättelsen. Ett sådant exempel kan vara ett beslut om återkrav där beloppet har rättats med stöd av 113 kap. 3 § SFB till att avse ett högre belopp än i ursprungsbeslutet. Vid omprövning ska du i sådant fall pröva om den enskilde är återbetalningskyldig. Du ska inte pröva storleken på beloppet av den felaktiga utbetalningen.
den enskilde har överklagat ett ursprungsbeslut som delvis har rättats till nackdel för den enskilde	ska du kontrollera vad den enskilde har uttryckt sitt missnöje över. Om den enskilde endast uttrycker sitt missnöje över rättelsen ska ärendet hanteras som en överklagan. Om den enskilde uttrycker sitt missnöje över de delar av beslutet som inte har rättats ska du ompröva beslutet med hänsyn tagen till rättelsen. Om det inte framgår av missnöjesyttringen vad den enskilde är missnöjd med måste du kontakta honom eller henne för att utreda det.

du i samband med omprövning gör en rättelse med stöd av 113 kap. 3 § SFB	ska du skriva besluten i samma beslutsbrev. Det ska tydligt framgå vad som är rättelse med stöd av 113 kap. 3 § och vad som är beslut efter omprövning. Om rättelsen innebär att det inte finns något kvar att pröva vid omprövning ska omprövningen avvisas. Ett sådant exempel kan vara ett beslut om sjukpenninggrundande inkomst. Om rättelsen innebär att den sjukpenninggrundande inkomsten sänks har det ursprungliga beslutet ersatts av rättelsebeslutet, det finns därmed inget kvar att pröva vid en omprövning och begäran om omprövning ska avvisas.
du i samband med överklagan av ett omprövningsbeslut kommer fram till att beslutet ska rättas med stöd av 113 kap. 3 § SFB	ska du göra rättelsen och sedan överlämna både omprövningsbeslutet och rättelsebeslutet till förvaltningsrätten. Det gäller bara om du endast kan rätta en del av beslutet. Om du rättar beslutet helt enligt den enskildes yrkande ska du inte överlämna beslutet till förvaltningsrätten.

2.2.3 Metodstöd – ändring av beslut som överklagats och överlämnats till domstol

Om Försäkringskassan har för avsikt att ändra ett beslut som överklagats till domstol måste Försäkringskassan alltid kontakta domstolen. Försäkringskassan måste kontrollera om målet är avgjort och informera domstolen om avsikten att ändra beslutet. Den processjuridiska enhet som har hand om ärendet i domstolen ska underrättas. Om ingen processjuridisk enhet ansvarar för ärendet bör kontakt tas med domstolen direkt. Om domstolen meddelat dom kan Försäkringskassan endast ändra beslutet i de delar som domstolen inte prövat.

2.3 Impulser till prövning

Om den enskilde, allmänna ombudet eller någon annan behörig begär en ändring av beslutet ska Försäkringskassan pröva om beslutet ska ändras (113 kap. 3 och 4 §§ SFB). Även när en obehörig person begär en ändring ska Försäkringskassan ta ställning till om beslutet ska ändras. En eventuell ändring efter en sådan impuls görs på Försäkringskassans eget initiativ. En begäran om ändring kan vara såväl skriftlig som muntlig. Angående ombuds och ställföreträdarens behörighet, se avsnitt 1.3.1.

Angående prövning av om ändring kan göras med stöd av 113 kap. 3 § SFB vid begäran om omprövning, se avsnitt 2.2.2.

Försäkringskassan prövar också på eget initiativ om ett tidigare fattat beslut ska ändras. Om Försäkringskassan själv – vid sitt kontrollarbete eller på annat sätt – upptäcker att ett beslut innehåller en sådan oriktighet som ska ändras, är Försäkringskassan skyldig att ändra beslutet om felet inte kan anses som ringa.

Begär den enskilde att ett beslut ska ändras och har tidsfristen för begäran om omprövning löpt ut bör Försäkringskassan pröva om beslutet kan ändras enligt 113 kap. 3 § SFB (FKAR 2010:7).

2.4 Tidsfrist

Försäkringskassan får i regel inte ändra ett beslut med stöd av 113 kap. 3 § SFB sedan två år förflutit från beslutsdagen (113 kap. 6 § SFB).

Efter utgången av tvåårsperioden får Försäkringskassan ändra ett beslut, om beslutet fattats på ett uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag och det först därefter kommit fram att beslutet fattats på uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag. Försäkringskassan får också ändra ett beslut efter tvåårsperiodens utgång om det finns andra synnerliga skäl för ändring.

2.4.1 Metodstöd – tidsfrist

Beslut om ändring enligt 113 kap. 3 § SFB behöver inte fattas inom två år. Det är tillräckligt att en utredning om ändring påbörjas inom två år. Detta ska dokumenteras i en journalanteckning.

2.5 Formell prövning

Om det finns skäl att anta att en begäran om ändring innebär att den enskilde vill göra en ny ansökan eller tror att han eller hon genom sin begäran gjort en ny ansökan ligger det i Försäkringskassans serviceskyldighet att upplysa den försäkrade om vilka formkrav som gäller för ansökan (4 § FL och RÅ 2005 ref. 16).

Försäkringskassan ska i regel avslå en begäran om ändring som kommer in sedan två år förflutit från det att beslutet meddelades. Men avslag ska inte meddelas om beslutet, trots den tid som gått, får ändras, se avsnitt 2.4.

Försäkringskassan ska avvisa en begäran om ändring när beslutet tidigare prövats av domstol.

Om den försäkrade återkallar sin begäran om ändring ska ärendet avskrivas.

Vad som sagts om avvisnings- och avskrivningsbeslut i avsnitt 1.11 gäller också här.

2.6 Skyndsam handläggning och kommunicering

Den enskilde ska inte behöva vänta på att Försäkringskassan ändrar ett felaktigt beslut. Därför bör ändringen göras så skyndsamt som möjligt.

Om Försäkringskassan överväger att ändra ett beslut till den enskildes nackdel måste han eller hon först få tillfälle att yttra sig. Se även Vägledning 2004:7.

2.7 Förutsättningar för ändring

En ändring med stöd av 113 kap. 3 § SFB förutsätter att det tidigare beslutet omfattar det som ska ändras. En komplettering av ett beslut utgör därför inte någon sådan ändring. Ändring med stöd av 113 kap. 3 § SFB ska göras om beslutet

- på grund av skrivfel, räknefel eller annat sådant förbiseende innehåller en uppenbar oriktighet (förbiseendefel),
- har blivit oriktigt på grund av att det har fattats på uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag (fel i beslutsunderlag) eller
- har blivit oriktigt på grund av uppenbart felaktig rättstillämpning eller annan liknande orsak (oriktig rättstillämpning).

Om Försäkringskassan själv upptäcker att ett tidigare meddelat beslut är felaktigt behöver Försäkringskassan dock inte besluta om ändring om felet är av ringa betydelse, t.ex. avser ett obetydligt belopp. Är det däremot den försäkrade som begär ändring av ett felaktigt beslut bör även smärre fel ändras om ändringen kan antas ha betydelse för den försäkrade (prop. 1977/78:20 s. 96).

2.7.1 Första punkten: Förbiseendefel

Förbiseendefel är uppenbara fel i hur beslutet är utformat. Beslutet innehåller en oriktighet som inte är av ringa betydelse. Ett exempel på förbiseendefel är misstag i fråga om namn, årtal och belopp. Det kan även vara när en del av texten i beslutet har fallit bort på grund av något tekniskt missöde.

Har ett korrekt beslut fattats i journalen men registreringen i TP-systemet blir fel och därmed även utbetalningen ska man inte använda 113 kap. 3 § SFB eftersom själva beslutet då är korrekt. (jfr Hellners, s. 338–339).

Angående vad som är att anse som ett beslut, se vägledning 2004:7 Förvaltningsrätt i praktiken.

Det är endast förbiseendefel i beslut i ärenden om förmåner enligt SFB (och beslut om SGI och återkrav som enligt praxis behandlas likadant) som kan ändras enligt 113 kap. 3 § SFB. Notera att bestämmelserna för vissa förmåner som inte regleras i balken ändå hänvisar till SFB.

Behöver ett annat beslut ändras på grund av ett förbiseendefel finns en motsvarande bestämmelse i 26 § FL.

2.7.2 Andra punkten: Fel i beslutsunderlag

En ändring på grund av att det tidigare beslutsunderlaget varit felaktigt eller ofullständigt förutsätter att oriktigheten eller bristen – mot bakgrund av vad som senare kommit fram – framstår som uppenbar. Är det den enskilde som begär ändring ska det inte krävas någon kompletterande utredning från Försäkringskassans sida för att kunna konstatera att beslutet blivit fel. Detta kan också uttryckas så, att en van handläggare ska reagera redan vid den första genomläsningen av beslutet.

Försäkringskassan ska ändra ett beslut med stöd av 113 kap. 3 § SFB även om det är den försäkrade själv som har lämnat felaktiga eller ofullständiga uppgifter.

Skyldigheten för Försäkringskassan att ändra ett beslut med stöd av 113 kap. 3 § SFB gäller endast om det kan konstateras att felet har uppkommit genom att vissa omständigheter som förelåg vid beslutet blev kända för myndigheten eller för den försäkrade först i tiden efter beslutet. Det ska också framstå som uppenbart att Försäkringskassan hade meddelat ett annat beslut om den haft tillgång till de uppgifter som senare kommit fram.

Reglerna om rättelse med stöd av 113 kap. 3 § SFB måste tillämpas med utgångspunkt i de bestämmelser som legat till grund för det aktuella beslutet som eventuellt ska rättas.

Reglerna inskränker inte de möjligheter som finns enligt balken att dra in, sätta ned eller återkräva ersättning. Har den försäkrade lämnat oriktiga uppgifter ska t.ex. återkrav kunna ställas oavsett om beslutet rättats eller inte (prop. 1977/78:20 s. 94–96 och RÅ 2009 ref. 2).

2.7.3 Tredje punkten: Oriktig rättstillämpning eller annan liknande orsak

Att ett beslut blivit oriktigt på grund av uppenbart oriktig rättstillämpning innebär att beslutet klart avviker från gällande rätt eller stadgad praxis. Gällande rätt utgörs främst av gällande författningsbestämmelser. Stadgad praxis utgörs av refererade avgöranden på socialförsäkringsområdet från Försäkringsöverdomstolen, Regeringsrätten/Högsta förvaltningsdomstolen. Om domstolar och myndigheter tillämpat en rättsregel på ett visst sätt under en längre tid anser man också att det finns en stadgad praxis.

När Försäkringskassan prövar om ett beslut klart avviker från gällande rätt är utgångspunkten den rättstillämpning som gällde när beslutet fattades. Att Högsta förvaltningsdomstolen kommit att avgöra en fråga på annat sätt än på det sätt frågan tidigare avgjorts innebär därför inte att Försäkringskassan ska ändra sina tidigare beslut i frågan. Att Högsta förvaltningsdomstolen prövat frågan innebär i regel att rättsläget tidigare varit oklart. Ny praxis är alltså inte grund för ändring med stöd av 113 kap. 3 § SFB.

Det kan ibland vara svårt att avgöra om den som fattat ett beslut har förbisett eller missuppfattat en lagbestämmelse eller om han eller hon har misstagit sig i fråga om en faktisk omständighet som ingår i

beslutsunderlaget. Enligt förarbetena är detta grunden för att Försäkringskassan inte bara ska ändra ett beslut då en uppenbart felaktig rättstillämpning legat till grund för beslutet, utan också då beslutet blivit felaktigt av *annan liknande orsak* (prop. 1977/78:20 s. 95).

2.7.4 Ändring till nackdel för den enskilde

Ett beslut om ändring med stöd av 113 kap. 3 § SFB får enligt 113 kap. 5 § SFB inte vara till nackdel för den enskilde om det gäller en förmån som redan har förfallit till betalning och inte heller i annat fall om det finns synnerliga skäl mot det.

Har förmånen inte förfallit till betalning och det samtidigt inte finns några synnerliga skäl mot ändring kan alltså ett beslut ändras till nackdel – förutsatt att villkoren i 113 kap. 3 § SFB är uppfyllda.

En förmån som beviljas för viss framtida period, t.ex. handikappersättning, eller för obegränsad tid och som betalas ut månadsvis förfaller till betalning den dag då den kan betalas ut dvs. på utbetalningsdagen. Ett sådant beslut kan därför ändras med 113 kap. 3 § SFB innan utbetalningsdagen inträffat – förutsatt att de villkor paragrafen ställer är uppfyllda.

Beslut om dagersättningar anses förfalla till betalning dag för dag. Avser ett sådant beslut ersättning för framtida dagar kan detta beslut ändras till nackdel så länge inte de dagar som beslutet rör har inträffat. Det gäller under förutsättning att villkoren i 113 kap. 3 § SFB är uppfyllda.

Ett beslut om att den enskilde har rätt till ersättning för förfluten tid, dvs. rätt till ersättning med ett retroaktivt belopp, kan inte ändras till den enskildes nackdel med stöd av 113 kap. 3 § SFB. Det beror på att detta belopp redan skulle varit tillgängligt för lyftning dvs. beloppet borde redan ha varit utbetalt. Det retroaktiva beloppet anses ha förfallit till betalning på beslutsdagen (RÅ 2004 ref. 47 och FÖD 1995:11).

Upptäcker Försäkringskassan efter det att ett ersättningsbeslut har fattats att något inträffat som gör att den enskilde inte längre har rätt till den tidigare beslutade förmånen ska ersättningen dras in för framtiden. Återkrav kan eventuellt ställas för retroaktiv tid. Det ska inte fattas något ändringsbeslut med stöd av 113 kap. 3 § SFB i den situationen eftersom beslutet var rätt när det fattades. De omständigheter som gör att ersättningen ska dras in har inträffat först senare och existerade inte vid beslutet.

Om däremot ett beslut om exempelvis sjukersättning blivit oriktigt på grund av någon sådan anledning som anges i 113 kap. 3 § SFB och denna anledning existerade när Försäkringskassan fattade beslutet, då kan beslutet ändras med stöd av den paragrafen så länge inte ersättningen förfallit till betalning.

Om beslutet inte rör någon förmån som förfaller till betalning, utan i stället rör t.ex. SGI, återkrav eller återbetalningsskyldighet för en bidragsskyldig för underhållsstöd, finns det inte något hinder mot att besluta till nackdel för den som beslutet gäller. Ändringen kan även gälla för retroaktiv tid.

En förmån som har betalats ut felaktigt under en lång tid kan vara av avgörande betydelse för den försäkrades försörjning. Han eller hon kan ha inrättat sitt liv efter förmånen. Om den försäkrade då är utan skuld till det felaktiga beslutet, bör det finnas en möjlighet att få behålla förmånen för framtiden och även slippa återkrav. Man anser då att det finns synnerliga skäl mot ändring (prop.1977/78:20 s. 96).

Man måste underrätta den enskilde när man har för avsikt att ändra ett beslut med stöd av 113 kap. 3 § SFB till nackdel. Det kan vara svårt att hinna ändra ett beslut om omprövning om man först när överklagandet kommer in upptäcker att beslutet är uppenbart felaktigt och bör ändras till nackdel för den enskilde. Det beror på att ett överklagande normalt sett ska skickas till domstol inom en vecka. Denna tid kan dock förlängas om det är nödvändigt för att hinna kommunicera och fatta 113:3-beslut. Det allmänna ombudet har formell möjlighet att överklaga ett uppenbart felaktigt beslut om omprövning som är till nackdel för den enskilde.

2.7.5 Övrigt angående beslut

Ett beslut som har fattats med stöd av 113 kap. 3 § SFB ska vara skriftligt.

Beslutet ska vara försett med en anvisning om hur det överklagas (21 § FL). Överklagandetiden är två månader (113 kap. 20 § SFB). Om den enskilde har begärt ändring och fått vad han eller hon begärt, eller om Försäkringskassan på eget initiativ har ändrat ett beslut till fördel för den enskilde behövs ingen anvisning om hur beslutet överklagas (21 § FL).

Om den enskilde har begärt ändring till sin fördel av ett tidigare beslut, men Försäkringskassan bedömer att beslutet i stället ska ändras till nackdel för den enskilde, meddelas två beslut. I ett beslut avslår Försäkringskassan den enskildes begäran om önskad ändring. I det andra beslutet, genom vilket Försäkringskassan ändrar det tidigare beslutet, anges att Försäkringskassan på eget initiativ tagit upp frågan om ändring på annat sätt än vad den enskilde har begärt. Det är lämpligt att de båda besluten tas upp i samma beslutsbrev.

Om laga kraft, verkställighet och inhibition, se kapitel 3.

3 Laga kraft, rättskraft, litis pendens, inhibition och verkställighet

Att ett beslut vinner laga kraft betyder att det inte har klagats på inom tidsfristen. Detta innebär att beslut som kan omprövas enligt 113 kap. 7 § SFB vinner laga kraft om den enskilde inte begär omprövning inom tidsfristen. Detsamma gäller om ett beslut som ska överklagas till förvaltningsrätt eller en dom från domstol inte överklagas inom tidsfristen.

Kan ett lagakraftvunnet omprövningsbeslut som är oriktigt inte ändras enligt 113 kap. 3 § SFB eller 26 § FL är det inte möjligt för den försäkrade att få beslutet ändrat annat än genom resning, se kapitel 6.

3.1 Negativ rättskraft och res judicata

Att ett beslut har fått negativ rättskraft betyder att sakfrågan har fått sin slutgiltiga prövning och inte kan tas upp på nytt.

Ett gynnande beslut för den enskilde vinner negativ rättskraft när det förfallit till betalning. Det innebär att beslutet endast i vissa situationer kan ändras till nackdel för den enskilde. Se vidare avsnitt 2.7.4.

Res judicata innebär att sakfrågan är rättskraftigt avgjord genom dom i domstol. Domen utgör därmed ett hinder mot en ny talan avseende samma sak, så kallad res judicata. En ny ansökan gällande samma sak ska därför avvisas på den grunden.

Försäkringskassans beslut som omfattas av SFB och som vunnit laga kraft omfattas av negativ rättskraft

Av 113 kap. 7 § SFB framgår att Försäkringskassan inte får pröva en sak som avgjorts efter omprövning. När Försäkringskassan har fattat ett beslut efter omprövning har myndigheten prövat sakfrågan två gånger. Det skulle därför framstå som olämpligt att den som beslutet angår ska kunna begära omprövning av samma fråga ytterligare en gång. Därför infördes en bestämmelse i 113 kap. 7 § SFB som utesluter möjligheten att ompröva ett beslut som har meddelats efter omprövning (prop. 2008/09:200 s. 578).

HFD har i ett avgörande förklarat att ett lagakraftvunnet omprövningsbeslut om återkrav av livränta hade vunnit negativ rättskraft och därför inte skulle prövas på nytt (HFD 2013 ref. 68).

HFD har också i ett senare avgörande förtydligat att den enskildes rätt till en ny prövning av en fråga om återkrav av livränta som avgjorts i ett lagakraftvunnet beslut bör bedömas på samma sätt oavsett om det skett någon omprövning av beslutet eller inte (HFD 2016 ref. 83). HFD säger att en enskild som inte i tid begär omprövning av ett beslut med följd att det vinner laga kraft förlorar sin rätt till en ny prövning av den fråga som beslutet avser (se Domsnytt 2017:007).

Slutligen konstaterade HFD att bestämmelsen i 113 kap. 19 § SFB skulle sättas ur spel om den enskilde genom en ny ansökan fick rätt till en ny prövning, trots att han eller hon försuttit möjligheten att begära omprövning.

HFD:s avgöranden rörde ärenden där Försäkringskassan tagit initiativ till en prövning (återkrav). Men en konsekvens av domstolens resonemang är att principen att Försäkringskassans beslut vinner negativ rättskraft ska gälla även i ansökningsärenden.

Detta innebär att de beslut Försäkringskassan fattar som omfattas av omprövningsregeln i 113:7 SFB vinner negativ rättskraft när besvärstiden gått ut. Försäkringskassan kan alltså inte ta upp en sak som redan har prövats (se vidare nedan; Samma sakfråga eller en ny fråga). Det gäller oavsett om det är en begäran om omprövning som kommer in för sent eller om det är en ny ansökan som rör samma sakfråga. Båda ska avvisas. Det är endast om en nya ansökan innebär nya förutsättningar, som till exempel en ny tidsperiod, som ansökan kan prövas i de delar som inte prövats tidigare. Ansökan ska avvisas i de övriga delarna.

För de av Försäkringskassans beslut som inte omfattas av omprövningsregeln i 113:7 SFB är det fortsatt så att ett lagakraftvunnet beslut vinner negativ rättskraft endast om frågan har avgjorts i domstol (RÅ 2005 ref. 16, jmf även RÅ 2004 ref. 69 och RÅ 2002 ref. 61).

För att kunna avgöra när den enskilde tagit del av beslutet se vidare i kap. 1.4.1 rättidsutredning.

Samma sakfråga eller en ny fråga

RÅ 2010 ref. 1 ger exempel på hur man bedömer om det är frågan om samma sak eller inte. Avgörandet gällde två återkravsbeslut för samma tidsperiod och med delvis samma belopp. Det som skilde var att det var olika händelseförlopp som låg till grund för återkraven. Det var därför inte frågan om samma sak.

Regeringsrätten skriver: Det första beslutet baserade sig på uppgifter om att en annan person hade bott i S lägenhet under den aktuella tiden. Däremot ifrågasattes inte att S själv hade bott där och därmed inte heller att hon i och för sig varit berättigad till bostadstillägg, om än med ett lägre belopp än vad som utbetalats till henne. Till grund för det andra beslutet låg information om att S hade hyrt ut lägenheten i andra hand och att hon själv inte hade bott i den. Mot denna bakgrund ansågs hon över huvud taget inte berättigad till bostadstillägg. Om någon annan person hade bott i lägenheten och i så fall vem var utan betydelse. Av det anförda framgår att det är skilda händelseförlopp som lagts till grund för de båda besluten. Det förhållandet att besluten avser samma tidsperiod och delvis samma belopp medför ingen annan bedömning. Det nu aktuella beslutet avser således inte samma sak som rättskraftigt avgjorts genom kammarrättens dom.

Som nämnts ovan vinner både Försäkringskassans beslut och domstols domar negativ rättskraft. Det innebär att om en enskild som tidigare har fått en sak prövad ansöker på nytt för att Försäkringskassan ska pröva samma

fråga, förhindrar det en ny sakprövning. Då ska Försäkringskassan avvisa yrkandet i den del som tidigare har prövats. Ett sådant beslut ska förses med en hänvisning om hur den enskilde begär omprövning. Se även vad som sägs om avvisningsbeslut i avsnitt 1.11.

Att en enskild lämnar in ny bevisning, exempelvis ett nytt läkarintyg, innebär normalt inte att det är en ny fråga om ansökan fortfarande gäller samma förmån, under samma tid och för samma besvär. Om det enbart är diagnosen som förändrats på samma sjukdomsbesvär som prövats tidigare är det inte en annan sakfråga (se Domsnytt 2014:007).

3.2 När sakfrågan redan är överklagad till domstol – litis pendens

Litis pendens betyder att det pågår prövning av sakfrågan i domstol. Det medför att Försäkringskassan inte kan pröva samma sak, samma fråga.

Försäkringskassan ska avvisa en begäran om att pröva samma fråga, dvs. samma sak igen när den försäkrade redan har överklagat ett beslut i frågan till domstol. Det beror på att saken redan är föremål för prövning i domstol. Det föreligger litis pendens.

Det gäller alltså att avgöra om det är frågan om samma sak i den nya ansökan som i den ansökan som prövas i domstol. Har det sänts in nytt material som gör att händelseförloppet är ett annat är det inte frågan om samma sak. Se RÅ 2010 ref. 1 ovan.

3.3 Metodstöd – negativ rättskraft, res judicata och litis pendens

Försäkringskassans beslut som omfattas av omprövningsregeln i 113 kap. 7 § SFB vinner negativ rättskraft när besvärstiden gått ut. Försäkringskassan är alltså förhindrad att ta upp samma sak som redan prövats när besvärstiden gått ut. När en ansökan ska prövas är det därför viktigt att kontrollera om Försäkringskassan sedan tidigare har fattat ett beslut i sakfrågan och om beslutet därmed vunnit negativ rättskraft. I så fall ska ansökan avvisas, helt eller delvis.

Vidare ska man kontrollera om ärendet redan avgjorts av eller nu ligger för prövning hos en domstol. Även det begränsar vad som kan prövas i den nya ansökan och den ska avvisas, helt eller delvis.

För de fall att det finns ett pågående mål i domstol för prövning av samma eller delvis samma tidsperiod ska Försäkringskassan meddela domstolen sin bedömning, via den processjuridiska enheten. Se JO-beslut 4257-2007, där Försäkringskassan bedömde att den nya ansökningen inte rörde sig om samma sak som samtidigt prövades i domstol. Försäkringskassan biföll ansökan. JO kritiserade endast att Försäkringskassan inte hade meddelat domstolen sitt beslut.

3.4 Verkställighet

Ett beslut (eller en dom) i ett ärende om förmåner enligt SFB gäller omedelbart om inte något annat har förordnats i beslutet eller bestämts av den domstol som prövat beslutet (112 kap. 5 § SFB). Att ett beslut vunnit laga kraft är alltså inte någon förutsättning för att det ska gälla och kunna verkställas.

Ett omprövningsbeslut, dom eller ett beslut från domstolen ska verkställas skyndsamt. JO har vid flera tillfällen kritiserat Försäkringskassans hantering av verkställande av domar. Det finns därför ett behov av att påminna om kravet på skyndsamhet.

JO har i ett beslut påtalat Försäkringskassans skyldighet att aktivt verka för att verkställighet sker snarast. ”Den långa handläggningstiden synes dock framförallt ha orsakats av att handläggningen inte har drivits framåt i den utsträckning som rimligen kunde förväntas. Som exempel kan nämnas att begärda kompletteringar inte har följts upp tillräckligt skyndsamt, [...] Till följd av att det funnits såväl brister som passivitet i hanteringen av ärendet verkställdes förvaltningsrättens dom först den 23 april 2014, d.v.s. drygt sju veckor efter det att Försäkringskassan hade fått del av den. Försäkringskassan förtjänar kritik för sin långsamma och bristfälliga hantering av verkställighetsärendet.”(JO:s beslut den 18 december 2014, dnr 2401-2014)

JO har vidare uttalat att ett visst dröjsmål med verkställigheten kan godtas i väntan på beslut i inhibitionsfrågan om Försäkringskassan har framställt yrkande om detta. Detta förutsätter dock att inhibitionsyrkandet väcks snarast. I annat fall ska domen verkställas. (JO:s beslut den 11 juni 2010, dnr 4748-2009)

I vissa fall innebär verkställande av en dom att Försäkringskassan ska fatta ett beslut. JO har vid granskning av beslut om verkställighet understrukt vikten av att formulera dessa beslut tydligt. ”Under den följande rubriken ’Försäkringskassans motivering’ framstod det ibland som att det var Försäkringskassan som hade beslutat om den ersättning som domstolen, med ändring av kassans beslut, hade funnit den försäkrade berättigad till. ChefsJO framhöll att det ska vara lätt för mottagaren att se vad det är för ett slags beslut och att detta därför bör framgå inledningsvis. ChefsJO betonade också vikten av att ett verkställighetsbeslut formuleras på ett sådant sätt att det inte kan uppstå missförstånd om vad som har avgjorts av domstol respektive av Försäkringskassan.” (JO:s inspektionsprotokoll, dnr 1705-2014)

Verkställighet av mål efter återförvisning

En enskild ska inte komma i ett sämre läge när domstolen av utredningsskäl återförvisar målet till Försäkringskassan, än om domstolen i stället hade avgjort målet i sak. Försäkringskassans prövning får alltså, enligt principen om reformatio in pejus, inte medföra någon nackdel för den enskilde i förhållande till det överklagade beslutet. (jfr HFD 2013 ref 1).

3.4.1 Metodstöd – verkställighet

Beslut och domar enligt SFB

När en dom eller ett beslut kommer för verkställighet ska handläggning påbörjas omedelbart. För det fall domen uttryckligen ger rätt till en förmån ska ingen ytterligare utredning gällande själva rätten till ersättning göras.

Däremot kan viss utredning behöva göras i syfte att den beviljade ersättningen ska kunna beräknas. Ett exempel är att ett försäkringsfallsår måste fastställas när det gäller sjukersättning. Ett annat exempel är att avräkning kan behöva göras med utbetalad annan förmån eller försörjningsstöd.

Om handläggaren noterar att det finns något skäl till att domen inte kan verkställas ska kontakt tas med den processjuridiska enhet som ansvarar för målet. Detta gäller även om det är det allmänna ombudet som är part i målet. Den enheten ska avgöra om domen ska överklagas och om inhibition ska begäras (se avsnitt 3.5 om inhibition). I annat fall ska enheten ge råd om hur domen ska verkställas.

Om domstolen beslutat om rätt till ersättning men sänt tillbaka ärendet till Försäkringskassan för prövning av om övriga förutsättningar är uppfyllda innebär verkställigheten att Försäkringskassan genast ska börja utreda detta.

Om en domstol upphäver Försäkringskassans beslut om omprövning ska Försäkringskassan verkställa domen genom att fatta ett nytt grundbeslut. Det nya grundbeslutet kan omprövas enligt 113 kap. 7 § SFB om den försäkrade i rätt tid begär omprövning. Det beror på att det bara kan finnas ett beslut i taget från Försäkringskassan som gäller. Grundbeslutet har ersatts av ett beslut efter omprövning som i sin tur har upphävts av domstolen (se Domsnytt 2012:105).

Se vidare Metodstöd – hantering av domar och beslut i samband med verkställighet 5.13

Beslut och domar enligt FL

Reglerna är annorlunda när det gäller domar och beslut i ärenden som inte handläggs enligt SFB utan enligt FL. När det till exempel gäller ärenden om internationell vård är det ärenden om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land. Dessa beslut fattas med stöd av

- förordning 883/2004 eller 1408/71,
- lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller
- EUF-fördraget, konventioner eller Gränssjukvårdsförordning (1962:390).

Det innebär att de inte handläggs enligt SFB utan enligt FL. Det medför att beslut i sådana ärenden inte omprövas. En dom eller ett beslut i ett sådant ärende får inte verkställas innan överklagandetiden har gått ut dvs. innan avgörandet vunnit laga kraft.

Vid tveksamhet angående verkställighet ska handläggaren genast kontakta processföraren.

3.5 Inhibition

Att Försäkringskassan eller en domstol har förordnat om ”inhibition” betyder att Försäkringskassan eller domstolen inhiberat dvs. ställt in verkställigheten. Man har bestämt att beslutet eller domen inte ska gälla tillsvidare.

Om Försäkringskassan har beslutat om inhibition och beslutet överklagas gäller förordnandet endast fram till dess att domstolen meddelar dom eller beslut. Uttalar sig domstolen i sitt avgörande inte särskilt i verkställighetsfrågan gäller, trots Försäkringskassans beslut, domen omedelbart och ska verkställas direkt (RÅ 2000 ref. 55).

Förordnandet om inhibition ska göras i själva beslutet och kan inte göras i efterhand. Om den försäkrade i sin begäran om omprövning yrkar att ett beslut inte ska verkställas i avvaktan på att Försäkringskassan omprövar beslutet kan detta yrkande inte bifallas av Försäkringskassan. Har den försäkrade framställt ett sådant yrkande är det särskilt viktigt att omprövningen görs så skyndsamt som möjligt. Oavsett om ett yrkande framställts eller inte kan Försäkringskassan i ett beslut efter omprövning förordna att beslutet efter omprövning inte ska gälla förrän det vunnit laga kraft (JO:s ämbetsberättelse 1984-85, dnr 3070-1982, s. 254).

Förvaltningsrätten kan så snart ett överklagande av Försäkringskassans beslut kommit in, besluta att Försäkringskassans beslut tills vidare inte ska gälla (inhibition). Förvaltningsrätten kan ta upp inhibitionsfrågan antingen på begäran av den som överklagar Försäkringskassans beslut eller självmant.

Även en förvaltningsdomstols dom kan inhiberas. Om t.ex. Försäkringskassan överklagar en förvaltningsrättsdom till kammarrätten kan Försäkringskassan begära att domen inte ska gälla i avvaktan på kammarrättens avgörande. Försäkringskassan ska då avvakta med verkställigheten i väntan på beslut med anledning av begärd inhibition hos förvaltningsdomstol (JO:s beslut 1995-08-10, dnr 3159-1994 och JO:s ämbetsberättelse 1996/97, dnr 1070-1995, s. 334).

Försäkringskassan begär inhibition bland annat i mål där Försäkringskassan anser att domstolen har kommit till ett felaktigt slut och Försäkringskassan vid en verkställighet av domen kommer att betala ut ett betydande retroaktivt belopp. Detsamma gäller om Försäkringskassan anser att domen är felaktig och ett betydande belopp skulle komma att betalas ut till den försäkrade framöver. Inhibition begärs i den del av domen som Försäkringskassan anser är felaktig.

Försäkringskassan bör begära inhibition senast fem arbetsdagar efter det att domen tagits emot.

Försäkringskassan begär vanligtvis inte inhibition när Försäkringskassan överklagar en kammarrättsdom till Högsta förvaltningsdomstolen. Kammarrättsdomen ska därför i regel verkställas omgående. (Detta gäller inte i ärenden om internationell vård där vi avvaktar laga kraft).

Anledningen till att Försäkringskassan inte begär inhibition vid överklagande till Högsta förvaltningsdomstolen är att överklagandet görs för att få svar på en fråga som har prejudikatintresse dvs. en fråga där rättsläget är oklart. Den enskilde som berörs av domen ska då inte behöva vänta på sin ersättning.

4 Överklagande av Försäkringskassans beslut

4.1 Inledning

Försäkringskassans beslut i ärenden om förmåner enligt SFB får överklagas hos förvaltningsrätt (113 kap. 10 § SFB).

Ett överklagande ska vara skriftligt (23 § FL).

I det följande ges en närmare redogörelse för vad som gäller i fråga om överklagande av Försäkringskassans beslut i ärenden om förmåner enligt SFB.

4.2 Beslut som får överklagas

Det är inte Försäkringskassan som avgör om det finns ett beslut och om detta är överklagbart. Det är domstolens sak att avgöra detta och eventuellt avvisa överklagandet. (RÅ 2010 ref 72 och JO 2004/05 s. 373)

Det är normalt sett endast sådana beslut i ärenden om förmåner enligt SFB som innebär myndighetsutövning som får överklagas. Beslut som innebär myndighetsutövning är sådana beslut i vilka Försäkringskassan bestämmer om förmåner, rättigheter, skyldigheter eller andra jämförbara förhållanden. Även interimistiska beslut som innebär myndighetsutövning får överklagas efter omprövning.

För att ett beslut ska kunna överklagas krävs inte att det innebär en sakprövning. Också beslut som innebär avvisning eller avskrivning får överklagas.

När Försäkringskassan meddelat ett avvisningsbeslut på grund av att den försäkrade inte har kommit in med uppgifter som gör det möjligt att pröva ärendet i sak, kan den försäkrade komplettera sitt ärende under omprövningstiden. Om den enskilde kommer in med uppgifter under omprövningstiden som gör att Försäkringskassan kan pröva ärendet i sak så ska ett omprövningsbeslut fattas. Det senare beslutet ska inte omprövas eftersom den försäkrade då fått sin ansökan om en förmån bedömd två gånger (se Domsnytt 2013:040). Beslutet ska förses med en överklagandehänvisning.

Om den försäkrade begär omprövning utan att komplettera ansökan ska man vid omprövningen ta ställning till om det var rätt att avvisa eller om ärendet trots allt kan prövas i sak.

Huvudregeln är att ett avvisningsbeslut ska förses med en omprövningshänvisning men det gäller inte alla avvisningsbeslut (se avsnitt 1.5).

Vissa beslut ska inte omprövas utan överklagas direkt till förvaltningsrätten. Det gäller:

- Beslut om avvisning av begäran om omprövning som kommit in för sent.
- Beslut om avvisning av ett överklagande som kommit in för sent.
- Beslut om ändring med stöd av 113 kap. 3 § SFB.

Övriga beslut enligt SFB måste omprövas innan de kan överklagas av en enskild. När allmänna ombudet överklagar ett beslut enligt SFB ska ärendet inte omprövas utan överlämnas till domstol.

4.2.1 Vem som får överklaga ett beslut

För att en enskild ska få överklaga ett beslut i ärenden om förmåner enligt SFB krävs att beslutet angår henne eller honom och att beslutet gått henne eller honom emot (22 § FL). (Se Domsnytt 2014:28)

Generellt gäller vid dödsfall att dödsboet inträder i den avlidnes ställe. Ett dödsbo bör därför i regel kunna överklaga ett beslut som gäller den avlidna personen (jfr RFV Anser 1998:8, s. 67–69).

Allmänna ombudet får också överklaga beslut i ärende om förmåner enligt SFB såväl till den enskildes fördel som till hans eller hennes nackdel (113 kap. 12 § andra stycket SFB).

Ett överklagande får göras av ombud eller ställföreträdare.

4.2.2 Metodstöd – rutin vid överklagande

Det är inte Försäkringskassan som prövar om den som överklagar ett beslut är behörig att överklaga. Det är domstolen som avgör detta.

Försäkringskassan får endast avvisa ett överklagande om det har kommit in för sent. Om överklagandet brister i något annat avseende är det domstolens uppgift att hantera bristen.

4.2.3 Andra frågor i samband med överklagande

Det underlättar för både processförare och domstolen om man antecknar i journalen att man har tagit hand om impulser som inte hör till överklagandet och hur man har gjort det. Det kan gälla:

- Klagomål på handläggare eller handläggning (se Riktlinjer 2011:17 Hanteringen av skrivelser).
- En begäran om utlämnande av allmän handling (se Riktlinjer 2011:07 Riktlinjer för utlämnande av allmänna handlingar och uppgifter).
- En uppgift som kan påverka ett annat ärende. En sådan uppgift ska vidarebefordras till den enhet som handlägger det berörda ärendet.
- En uppgift som kan tolkas som en impuls till att starta ett nytt ärende, till exempel en ansökan om en förmån. En sådan uppgift ska vidarebefordras till den enhet som handlägger förmånen.

Suicidhot ska hanteras enligt ”Stöddokument – Förbättrad hantering av suicidhot från kund” som finns på Fia.

4.2.4 Metodstöd – den enskilde begär skadestånd

När en begäran om skadestånd finns i överklagandet blir det domstolens sak att ta ställning till begäran. Någon anteckning i journalen behöver inte göras.

4.2.5 Metodstöd – den enskilde begär anstånd med att överklaga

När den försäkrade skriver att han eller hon begär ”anstånd med att överklaga” bör vi ta kontakt med personen, inte bara skicka skrivelsen till domstol. Vi bör informera den försäkrade om att Försäkringskassan inte kan ge ett sådant anstånd, men att det är möjligt att begära anstånd hos domstolen med att komplettera överklagandet.

4.2.6 Metodstöd – diarieföring och bildande av akt för processföring

När ett överklagande kommer in ska ett nytt ärende skapas. Om överklagandet handläggs i ÄHS registreras överklagandet genom ankomstregistrering i MLA, se Riktlinjer för hantering och diarieföring av allmänna handlingar (2005:5) samt processen för att hantera överklagan till förvaltningsrätt. Ankomstregistreringen motsvarar och uppfyller samma krav som diarieföring i det allmänna diariestödet. När överklagandet handläggs i pappersakt sker registreringen genom diarieföring i diariestödet, se Användarhandledning Diabas 5.1, Metodstöd – anvisade texter i Åtgärdsraden i diariesystemet avseende processföring (bilaga 1).

Om överklagandet kommer in över disk till ett servicekontor gäller en särskild hantering, se särskilda rutiner för post hos servicekontor.

4.3 Behörig förvaltningsrätt

Tabellen nedan visar vilken förvaltningsrätt som är rätt forum för överklagande. Vissa undantag finns, se text under tabellen.

Om beslutet gäller en person som...	så ska det överklagas till...
är bosatt i Sverige	förvaltningsrätten i den domkrets där personen var folkbokförd den 1 november året före det år som beslutet fattades.
var bosatt i Sverige någon del av det år när beslutet fattades, men inte var folkbokförd här den 1 november året före det år som beslutet fattades	den förvaltningsrätt inom vars domkrets den kommun ligger där personen under beslutsåret först var bosatt (113 kap. 14 och 15 §§ SFB).
inte är bosatt i Sverige	den förvaltningsrätt inom vars domkrets det överklagade beslutet fattades (113 kap. 14 § andra stycket SFB).

Men är det överklagade beslutet ett omprövningsbeslut och har det första beslutet fattats inom en annan domkrets gäller en annan forumregel. Beslutet ska då överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets det första beslutet fattades (113 kap. 14 § andra stycket SFB). Även beslut som överklagas av någon annan än en enskild person, t.ex. av en arbetsgivare, ska överklagas till den sistnämnda förvaltningsrätten.

Beslut i ärenden om internationell vård överklagas till förvaltningsrätten i Stockholm.

4.4 Tidsfrister

Ett beslut som har fattats enligt SFB ska överklagas inom två månader. Det gäller även beslut om avvisning på grund av att begäran om omprövning kommit in för sent (113 kap. 20 och 21 §§ SFB).

Försäkringskassan fattar också beslut där FL:s bestämmelser om tid för överklagande gäller. Beslut om avskrivning och beslut i ärenden som inte rör förmåner enligt SFB kan överklagas inom tre veckor (23 § FL).

Om den försäkrade överklagar beslutet räknas tvåmånaders- eller treveckorsfristen från den dag han eller hon fick del av beslutet. Om det allmänna ombudet överklagar beslutet räknas fristen från den dag beslutet meddelades.

Om ett överklagande har lämnats till en allmän förvaltningsdomstol ska överklagandet översändas till Försäkringskassan (6 a § FPL).

Har överklagandet lämnats in inom föreskriven tid men till fel instans anses överklagandet ha gjorts i rätt tid.(6 a § FPL).

4.5 Handläggning hos Försäkringskassan

4.5.1 Formell prövning

Försäkringskassan ska pröva om överklagandet har kommit in i rätt tid (24 § FL).

Förvaltningsrätten ska göra övrig formell prövning, t.ex. frågan om beslutet är överklagbart och frågan om ett ombuds behörighet.

En skrivelse som kommer in inom överklagandetiden och som visar att den enskilde är missnöjd med ett beslut efter omprövning ska anses som ett överklagande. (Jämför JO-beslut 3833-2015 angående begäran om omprövning).

Om det finns skäl att anta att ett överklagande innebär att den försäkrade vill göra en ny ansökan eller tror att han eller hon genom sitt överklagande gjort en ny ansökan ligger det i Försäkringskassans serviceskyldighet att upplysa den försäkrade om vilka formkrav som gäller för ansökan (4 § FL).

När det gäller prövningen av om ett överklagande kommit in i rätt tid gäller motsvarande som sagts i avsnitt 1.4.1. När det allmänna ombudet överklagat ett beslut räknas tidsfristen från och med dagen då beslutet fattades (113 kap. 20 § SFB).

Om överklagandet kommit in för sent ska Försäkringskassan avvisa överklagandet.

Om Försäkringskassan helt har *försummat* att förse beslutet med hänvisning om överklagande och överklagandet kommer in för sent ska överklagandet avvisas (RÅ 1973 ref. 59).

Om Försäkringskassan lämnat en *felaktig* underrättelse om hur man överklagar och överklagandet kommer in för sent ska överklagandet inte avvisas utan överlämnas till domstol (24 och 25 §§ FL).

4.5.2 Metodstöd – information om återställande av försutten tid

När Försäkringskassan avvisar ett överklagande på grund av att det kom in för sent och Försäkringskassan försummat att förse beslutet med hänvisning om överklagande bör Försäkringskassan upplysa den enskilde om möjligheten att ansöka om återställande av försutten tid hos kammarrätten, se kapitel 6.

4.5.3 Annan prövning (113:3 SFB och 26, 27 §§ FL)

Försäkringskassan bör, både då ett beslut har överklagats i rätt tid och i samband med avvisning, läsa igenom överklagandet och det överklagade

beslutet för att bedöma om det finns skäl att ändra beslutet enligt 113 kap. 3 § SFB (FKAR 2010:7 om omprövning och ändring enligt SFB).

Ett beslut som inte omfattas av SFB ska ändras enligt 26 eller 27 §§ FL, om det inte finns en hänvisning till SFB. Enligt 26 § FL får ett beslut rättas om det innehåller en uppenbar oriktighet till följd av skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende. Enligt 27 § FL ska ett beslut ändras om det är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning om det kan ske snabbt och enkelt och utan nackdel för den försäkrade.

Att beslutet ska vara uppenbart oriktigt innebär att ändring ska göras enbart då det går lätt att konstatera att beslutet är oriktigt. För att Försäkringskassan ska ändra beslutet behöver beslutet inte ha varit oriktigt då det fattades, utan det kan också vara senare inträffade omständigheter som gör att beslutet framstår som oriktigt.

Att beslutet ska kunna ändras snabbt och enkelt innebär att ytterligare utredning inte ska vara nödvändig för att avgöra vilken ändring som bör göras. (jfr prop. 1985/86:80 s. 78).

Om Försäkringskassan efter prövning enligt 113 kap. 3 § SFB eller enligt 26 alternativt 27 §§ FL ändrar det överklagade beslutet helt enligt den enskildes yrkande förfaller överklagandet (28 § FL). Det ska då inte överlämnas till förvaltningsrätten (6a § FPL).

När överklagandet väl överlämnats till förvaltningsrätten är Försäkringskassan inte skyldig att ändra beslutet enligt 113 kap. 3 § SFB eller 26-27 §§ FL (se JO:s beslut, dnr 3471-2002).

4.5.4 Metodstöd – ändring enligt 113:3 SFB och 26, 27 §§ FL

Den försäkrade behöver inte informeras om att Försäkringskassan gör en prövning enligt 113:3 SFB eller enligt 27 § FL. Det är tillräckligt att anteckna att en prövning har gjorts. Anteckningen blir då beslutet.

4.5.5 Överklagande av det allmänna ombudet

När det allmänna ombudet överklagar ett beslut ska beslutet inte omprövas utan istället överlämnas till domstol. Om du upptäcker en uppenbar felaktighet i beslutet ska du kontakta det allmänna ombudet direkt innan överlämnandet sker. När ärendet väl har överlämnats till domstol ska ingen prövning enligt 113 kap. 3 § SFB göras.

Om den enskilde i denna situation begärt omprövning ska begäran anses vara ett överklagande, 113kap. 9 § SFB. Normal rättidsprövning men ingen prövning enligt 113:3 § SFB eller 27 § FL ska göras i detta fall.

4.5.6 Metodstöd – överklagande av det allmänna ombudet

Om det allmänna ombudet återkallar sitt överklagande ska den försäkrades begäran om omprövning prövas på vanligt sätt (se vidare kap. 1).

5 Processen i de allmänna förvaltningsdomstolarna

5.1 Inledning

Försäkringskassans beslut överklagas hos förvaltningsrätt (113 kap. 10 § SFB). Förvaltningsrättens avgörande överklagas i sin tur hos kammarrätt och kammarrättens avgörande hos Högsta förvaltningsdomstolen (33 § FPL).

En förutsättning för att ett överklagande ska prövas av en kammarrätt eller av Högsta förvaltningsdomstolen är att prövningstillstånd meddelas.

Kammarrätten ska meddela prövningstillstånd i följande situationer:

- När det finns anledning att betvivla riktigheten av det beslut som förvaltningsrätten har kommit till (ändringsdispens)
- När det inte går att bedöma riktigheten av det beslut som förvaltningsrätten har kommit till utan att prövningstillstånd meddelas (granskningsdispens)
- När det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att sakfrågan dvs. överklagandet prövas av högre rätt (prejudikatdispens)
- När det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet (extraordinär dispens)

Kammarrätten får begränsa prövningstillståndet så att det endast avser en viss del av ett beslut. Det gäller när utgången i den delen inte kan påverka andra delar av det överklagade beslutet.

Högsta förvaltningsdomstolen meddelar prövningstillstånd i följande situationer:

- När det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av domstolen (prejudikatdispens).
- När det finns synnerliga skäl att pröva ett ärende, till exempel om det finns grund för resning. Ett annat exempel är att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på ett grovt förbiseende eller ett grovt misstag (extraordinär dispens).

Domstolen får begränsa prövningstillståndet till att gälla en viss fråga i målet vars prövning är av vikt för ledning av rättstillämpningen (prejudikatfråga) eller en viss del av målet. I avvaktan på att prövning sker i enlighet med ett begränsat prövningstillstånd får frågan om att meddela prövningstillstånd i målets övriga delar förklaras helt eller delvis vilande. I den utsträckning som prövningstillstånd inte meddelas och frågan om prövningstillstånd inte heller förklaras vilande, ska det överklagade beslutet stå fast.

Processen är vanligen skriftlig men domstolen kan förordna om muntlig förhandling eller syn på stället (9 och 23 §§ FPL).

5.2 Vem är part i målet?

Försäkringskassans beslut kan överklagas hos förvaltningsrätt av såväl den enskilde som av det allmänna ombudet.

När Försäkringskassan överlämnar den enskildes överklagande till förvaltningsrätten blir Försäkringskassan part hos förvaltningsrätten. Men det gäller inte om det allmänna ombudet överklagar samma beslut för då är det allmänna ombudet part istället (7 a § FPL och 113 kap. 13 § SFB).

Förvaltningsrättens dom kan överklagas av såväl den enskilde som Försäkringskassan. Det gäller också kammarrättens dom.

Om den enskilde överklagar en dom och Försäkringskassan varit motpart i målet är Försäkringskassan även motpart i högre instans. Om det allmänna ombudet varit part i förvaltningsrätten så är det allmänna ombudet även part i högre instans om den enskilde överklagar vidare.

5.2.1 Försäkringskassan och AO kan aldrig vara parter i samma mål samtidigt

Har Försäkringskassans beslut överklagats av det allmänna ombudet (AO) behåller AO sin ställning som part även hos kammarrätten och Högsta förvaltningsdomstolen. Det gäller även i de situationer där AO har överklagat Försäkringskassans beslut till fördel för den enskilde. Om AO överklagar ett omprövningsbeslut som den enskilde redan har överklagat blir AO och inte Försäkringskassan part i förvaltningsrättens mål. Om förvaltningsrätten redan förelagt Försäkringskassan att svara i målet ska myndigheten överlåta det till AO.

Ibland ger förvaltningsrätten Försäkringskassan möjlighet att yttra sig i mål som AO överklagat. Försäkringskassan är inte part i processen men ges i alla fall möjlighet att bidra med information om hur vi ser på tillämpningsfrågan.

5.2.2 Metodstöd – yttrande när allmänna ombudet är part

När förvaltningsrätten ger Försäkringskassan möjlighet att yttra sig i ett mål där det allmänna ombudet men inte Försäkringskassan är part bör Försäkringskassan inte ge uttryck för någon inställning till hur målet ska avgöras.

5.3 Rollen som part

Om Försäkringskassan är motpart föreläggs Försäkringskassan, om det inte anses onödigt, att svara på överklagandet (10 § FPL). Försäkringskassan ska då ange sin inställning till överklagandet. Försäkringskassan ska ange om den enskildes yrkanden medges eller bestrids (11 § FPL). Bestrids den enskildes yrkanden ska skälen anges. Ett yrkande kan också medges till viss del.

Om Försäkringskassan överklagar förvaltningsrättens dom ska Försäkringskassan ange vilken ändring av domen som yrkas och vilka omständigheter som åberopas till stöd för ändringen (4 § FPL).

I Försäkringskassans roll som part ingår att Försäkringskassan aktivt måste ta ställning till sådana nya omständigheter som åberopas av den enskilde i målet. Om den enskilde hos förvaltningsrätten åberopar ny utredning kan det finnas skäl också för Försäkringskassan att komplettera utredningen. Om den enskilde t.ex. åberopar ett nytt läkarutlåtande hos förvaltningsrätten kan Försäkringskassan i vissa fall behöva hämta in yttrande av FMR.

Försäkringskassan kan överklaga en dom i mål om förmåner enligt SFB även om domen inte har gått Försäkringskassan emot. Försäkringskassan kan alltså överklaga en sådan dom även till förmån för den enskilde (113 kap. 17 § SFB). En förutsättning för att Försäkringskassan ska kunna överklaga en dom till förmån för den enskilde är att Försäkringskassan har haft partsställning i målet, jfr RÅ 2007 ref. 21 samt prop. 2003/04:152 s. 272.

Det allmänna ombudet får ge en tjänsteman vid Försäkringskassan i uppdrag att företräda ombudet vid domstolen.

5.3.1 Metodstöd – ombud

När Försäkringskassan överklagar ett beslut och den enskilde företräts av ett ombud i Försäkringskassan är det förvaltningsrättens sak att bedöma om den enskilde företräds av ombudet även i domstolen. Därför ska det inte anges något om ombud i Försäkringskassans överklagande.

5.3.2 Metodstöd – hantering av handlingar som kommit in i samband med överklagande eller under processen i domstol

Handlingar som kommer in till Försäkringskassan och hör till ett ärende som har överlämnats till domstol ska diarieföras och tillföras ärendet enligt gällande rutiner. Sker handläggningen i ÅHS ska registrering av dessa skrivelser göras genom ankomstregistrering i MLA, se Riktlinjer för hantering och diarieföring av allmänna handlingar (2005:5). Ankomstregistreringen motsvarar och uppfyller samma krav som diarieföring i det allmänna diariet. Sker handläggningen i pappersakt ska handlingen diarieföras i diariestödet och skickas till den omprövningsenhet som fattat det överklagade beslutet. Om handlingar kommer in över disk på ett servicekontor gäller särskild hantering, se särskilda rutiner för post hos

servicekontor. Vilka ärenden som handläggs i pappersakt och var de handläggs hittar du på Fia i dokumentet "Vem omprövar vad" under Försäkring/Omprövning och överklagande.

I vissa fall behöver Försäkringskassan kontakta den enskilde för att utreda avsikten med en skrivelse som kommit in. Dessa åtgärder ska journalföras och diarieföras och skickas för skanning tillsammans med skrivelsen från den enskilde.

Är en handling som kommer in till Försäkringskassan adresserad till domstol ska den skickas vidare till rätt myndighet. Handläggaren ska i en sådan situation tala om för den enskilde vart han eller hon skickat handlingen. (Vägledning 2004:7 Förvaltningsrätt i praktiken)

Om den handling som kommer in kan ha betydelse för pågående eller framtida anspråk ska den processjuridiska enheten meddela den enhet som handlägger eller som kan komma att handlägga anspråket. Om vi inte vidarebefordrar uppgifter som kan ha betydelse för andra förmånsprocesser riskerar Försäkringskassan att inte ha ett fullständigt beslutsunderlag. Det kan leda till felaktiga beslut eller att vi behöver kontakta den enskilde på nytt. Det kan även leda till onödiga frågor, beslut om återbetalning och överklagningar. Hur informationen ska meddelas framgår av processen för överklagande.

5.4 Metodstöd – anstånd

Om domstolen begär att Försäkringskassan ska yttra sig inom viss tid måste vi hålla oss inom den tidsgränsen. Om det inte går måste processföraren genast begära anstånd hos domstolen (se JO dnr 1709-2013). Det gäller även om det rör sig om någon enstaka dag över tidsgränsen. Anstånd ska alltid begäras när man inte kan hålla tiden.

5.5 Muntlig förhandling

En förvaltningsrätt eller en kammarrätt ska hålla muntlig förhandling då någon av parterna begär det, om det inte är obehövt. Även om den enskilde inte begär muntlig förhandling ska sådan hållas om det kan antas vara till fördel för utredningen. Om Försäkringskassan bedömer att en muntlig förhandling skulle kunna belysa förhållandena i målet på ett bättre sätt än den skriftliga utredningen gör, bör Försäkringskassan yrka att muntlig förhandling ska hållas.

Vid en muntlig förhandling kan såväl den enskilde som Försäkringskassan anlita biträde. Den som företräder Försäkringskassan vid den muntliga förhandlingen kan alltså ta med sig exempelvis en handläggare som biträde vid förhandlingen.

Både den enskilde och Försäkringskassan kan yrka att vittnesförhör ska hållas vid förhandlingen. En sakkunnig som åberopats av part är i detta sammanhang att anse som ett vittne. Då en part yrkar att vittnesförhör ska

hållas ska också anges vilket förhållande som ska styrkas med förhöret (4 § FPL).

5.6 Domstolens avgörande

Om laga kraft, verkställighet och inhibition, se kapitel 3.

5.6.1 Skrivfel m.m.

Innehåller förvaltningsrättens eller kammarrättens avgörande någon uppenbar oriktighet till följd av domstolens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende får det rättas av domstolen (32 § FPL). Detta får ske utan någon begränsning i tid. Upptäcker Försäkringskassan något sådant fel i en dom är det lämpligt att Försäkringskassan underrättar domstolen om detta.

5.6.2 Återförvisning

Om förvaltningsrätten återförvisar målet till Försäkringskassan får förvaltningsrättens avgörande överklagas endast om det innebär att en fråga som inverkar på målets utgång avgjorts (34 § FPL). Om domstolen har gjort ett principiellt ställningstagande i återförvisningsbeslutet som kommer att ligga till grund för prövningen med anledning av återförvisningen, jämföras det med att domstolen har avgjort en fråga som inverkar på målets utgång (jfr RÅ 2004 ref. 15, HFD 4883-12, Domsnytt 2013:008 och HFD 2013 ref. 2, Domsnytt 2013:007).

5.7 Överklagande av domar och beslut – när överklagar Försäkringskassan?

Försäkringskassan överklagar alltid när det finns ett prejudikatintresse, dvs. när det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att en fråga prövas av kammarrätt eller av Högsta förvaltningsdomstolen.

Försäkringskassan överklagar bara oriktiga avgöranden från förvaltningsrätten till kammarrätten när de är klart materiellt oriktiga. Materiellt oriktiga avgöranden är de som strider mot lag, föreskrifter, klar praxis och när slutet är felaktigt till följd av klara felbedömningar.

För att överklaga till Högsta förvaltningsdomstolen räcker det alltså inte att ett avgörande är materiellt oriktigt. Det krävs också att det finns ett prejudikatintresse.

Inriktning

Vid införandet av tvåpartsprocess i de allmänna förvaltningsdomstolarna uttalades i förarbetena (prop. 1995/96:22, avsnitt 6):

Syftet med att ge förvaltningsmyndigheter rätt att överklaga förvaltningsdomstols avgörande är som redovisats i det föregående i första

hand att vidga utrymmet för prejudikatbildning. En sådan reform öppnar också, som Lagrådet konstaterar i sitt yttrande, möjligheter för myndigheter att få en ändring till stånd när domstolens avgörande är materiellt oriktigt. I likhet med Lagrådet anser regeringen att det får anses vara ett allmänt intresse att materiellt oriktiga avgöranden inte blir bestående trots alltså att det i sådana fall genomgående blir fråga om ändringar till nackdel för den enskilde. Såsom Lagrådet konstaterar är det svårt att ge några närmare riktlinjer för hur myndigheterna skall välja ut de fall som bör överklagas, när myndigheten anser att ett domstolsavgörande är oriktigt om det inte finns något prejudikatintresse. Det kan förväntas att en praxis i dessa avseenden kommer att utbildas sedan reformen har varit i kraft någon tid.

Rättsavdelningen bidrar i enlighet med detta till att driva rättstillämpningen framåt genom att överklaga domar i domstolarna där utfallen kan ligga till grund för prejudikat, ställningstaganden och rättspraxis.

5.7.1 Metodstöd – prejudikat- och rättspraxisbildning

Överklagande till kammarrätt och till Högsta förvaltningsdomstolen ska alltid övervägas när det finns ett prejudikatintresse (det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt eller av Högsta förvaltningsdomstolen).

I sammanhanget bör regeln i 113 kap. 17 § SFB uppmärksammas. Som nämnts i avsnitt 5.3 tillåter den Försäkringskassan att föra talan även till förmån för enskild part.

Det finns i regel ett prejudikatintresse om ett avgörande av förvaltningsdomstol står i strid med Försäkringskassans föreskrifter, allmänna råd och rättsliga ställningstaganden/Domsnytt. Så kan även vara fallet om avgörandet står i strid med rådande rättspraxis utan att denna tillämpning har stöd i ett prejudikat. Ett prejudikat är ett avgörande från högsta instans.

Prejudikatintresse finns också när det gäller olösta rättsfrågor, dvs. rättsfrågor som lagstiftaren överlämnat till tillämpningen att lösa, liksom frågor som inte belysts i avgörande från högre instanser och där förvaltningsdomstolens avgörande avviker från Försäkringskassans tillämpning. Även när olika kammarrätter meddelar avgöranden som strider mot varandra i rättstolkningsfrågor bör överklagande till högsta instans övervägas, eftersom det då kan finnas ett prejudikatintresse.

Däremot saknas det som huvudregel skäl att överklaga ett avgörande som står i överensstämmelse med Försäkringskassans uppfattning bara för att frågan inte prövats av högsta instans. Försäkringskassan kan klaga till förmån för den försäkrade i frågor som är av sådan principiell betydelse att det behövs ett avgörande i högsta instans. Det får då ske med stöd av 113 kap. 17 § SFB.

Det kan även finnas skäl att överklaga då Försäkringskassan har behov av exempel på hur ett visst lagrum ska tolkas i olika situationer.

5.7.2 Metodstöd – ändringsdispens

Försäkringskassan bör överväga att överklaga till kammarrätt när förvaltningsrättens avgörande är klart materiellt oriktigt. Det ska röra sig om att det slut som förvaltningsrätten kommit till är oriktigt. Materiellt oriktiga avgöranden är de som strider mot lag, föreskrifter, klar praxis och när slutet är felaktigt till följd av klara felbedömningar.

Många av Försäkringskassans beslut som prövas av domstol innefattar varierande mått av bedömningar. Det låter sig inte sägas att ett avgörande av förvaltningsrätt är klart materiellt oriktigt så snart det innehåller en annan bedömning än den som kom till uttryck i Försäkringskassans beslut. För att motivera ett överklagande när det gjorts olika bedömningar av Försäkringskassan och förvaltningsrätten bör det röra sig om klara felbedömningar. Är det inte möjligt att på ett tydligt och utvecklat sätt motivera varför det bör göras en annan bedömning än den som föranlett det slut som förvaltningsrätten kommit till, är avgörandet inte klart materiellt oriktigt och det saknas då oftast skäl att överklaga avgörandet.

Exempel på avgöranden som med dessa utgångspunkter vanligtvis inte bör överklagas är när det i mål om assistansersättning görs en viss justering av tidsåtgången av ett hjälpbehov, en nivåskillnad på vårdbidrag och liknande situationer. Ett annat exempel är när domstolen gjort en generösare eftergiftsbedömning som ligger inom ramen för rättspraxis.

Ett observandum när det gäller begreppet klara felbedömningar är när ordföranden är av skiljaktig mening. Det ska alltid göras en individuell bedömning av om förvaltningsrättens avgörande ska överklagas. Överklagandet ska inte bara grundas på att ordföranden varit av skiljaktig mening.

När det är aktuellt bör Försäkringskassan begära inhibition senast fem arbetsdagar efter att domen har tagits emot.

5.8 Metodstöd – hantering av önskemål om överklagande från Försäkringskassans övriga organisation

Om en funktion vid Försäkringskassan framför önskemål om att ett visst domstolsavgörande bör överklagas ska först kontakt tas med aktuell processjuridisk enhet för en inledande diskussion rörande överklagande-frågan. Finns en processförare avdelad för målet ska denne kontaktas, annars ska den processjuridiska enhetens chef kontaktas.

Om processföraren eller chefen för den processjuridiska enheten bedömer att domen

- inte ska överklagas och enheten accepterar bedömningen ska ärendet avslutas
- inte ska överklagas och enheten vidhåller sin uppfattning, ska chefen för den processjuridiska enheten hänskjuta frågan till chefen för Rättsavdelningen för vidare diskussion och avgörande

Kontakta det allmänna ombudet om ärendet gäller ett mål i vilket allmänna ombudet varit part.

5.9 Övrigt – fordringsmål

På rättsavdelningens webbplats finns en handbok för fordringsmål, se <http://fia.sfa.se/Forsakring/Omprovning/Documents/handbok-i-fordringsmal.pdf>

5.10 Metodstöd – dom från förvaltningsrätt

Den processjuridiska enhetens ställningstagande kan innebära något av följande:

- att domen inte kommer att överklagas och därför ska verkställas snarast
- att Försäkringskassan kommer att överklaga domen men inte begära inhibition och att domen därför ska verkställas snarast
- att Försäkringskassan kommer att överklaga domen och begära inhibition och att enheten därför ska avvakta med verkställigheten.

Om processföraren anser att domen ska överklagas rekviderar han eller hon vid behov akten från omprövningsenheten. Det är processföraren som avgör om domen ska överklagas.

5.11 Metodstöd – dom från kammarrätt

Om processföraren anser att domen ska överklagas rekviderar han eller hon akten från omprövningsenheten och kontaktar aktuellt tillämparteam på Rättsavdelningen för vidare diskussion. Det är Rättsavdelningen som avgör om domen ska överklagas. Försäkringskassan begär vanligtvis inte inhibition när en kammarrättsdom överklagas till HFD.

5.12 Metodstöd – beslut från förvaltningsrätt eller kammarrätt

Inhibition

Förvaltningsrätten kan besluta om inhibition när den enskilde eller allmänna ombudet har begärt det i sitt överklagande. Kammarrätten kan göra det när antingen den enskilde, allmänna ombudet eller Försäkringskassan har begärt det.

Interimistiskt förordnande

Domstolen kan besluta om ett interimistiskt förordnande som ska gälla i avvaktan på att målet avgörs eller tills dess ett annat beslut ersätter det interimistiska beslutet.

När det gäller mål om internationell vård kommer ett sådant förordnande att gälla fram till dess att domstolens avgörande vinner laga kraft. Förordnandet kan innebära att Försäkringskassan genast ska betala ut en förmån.

Ett beslut som innehåller ett interimistiskt förordnande är överklagbart enligt vanliga regler.

5.13 Metodstöd – hantering av domar och beslut i samband med verkställighet

Se även avsnitt 3.4.1 Metodstöd verkställighet.

JO har vid flera tillfällen kritiserat Försäkringskassans hantering av verkställande av domar. Det finns därför ett behov av att påminna om kravet på skyndsamt och om gällande rutiner för verkställande av domar eller domstolarnas beslut. Detta behov finns även för beslut som ändras efter omprövning.

När en dom eller ett beslut kommer för verkställighet ska den hanteras skyndsamt på det sätt som beskrivs i följande avsnitt.

5.13.1 Domen eller beslutet ger rätt till förmån

Om domen eller beslutet uttryckligen ger rätt till en förmån ska inte det utredas ytterligare. Om en annan förmån eller försörjningsstöd har betalats ut för samma period får dock avräkning göras för detta.

Om handläggaren noterar att det finns något annat skäl för att en förmån inte kan beviljas än vad som framkommer i domen eller beslutet måste han eller hon omedelbart ta kontakt med den processjuridiska enhet eller omprövningsenhet som ansvarar för målet eller ärendet. En sådan situation kan till exempel uppstå om man vid fastställande av försäkringsfallsår ser att personen inte har rätt till sjukersättning. Detta är särskilt viktigt när det gäller kammarrättsdomar, eftersom ingen läser igenom de domarna för att se om de ska överklagas innan de skickas för verkställighet.

Omprövningsenheten skickar i dessa fall en kopia till den processjuridiska enheten samtidigt som domen skickas för verkställighet. Finns inga hinder för verkställighet ska denna vara genomförd inom **24 timmar** från det att domen togs emot.

5.13.2 Domen eller beslutet ger inte uttryckligen rätt till en förmån

Om domen eller beslutet inte uttryckligen ger rätt till förmån måste handläggaren kontrollera vad verkställigheten innebär. Ska fortsatt utredning göras måste den ske med förtur och skyndsamt utan att för den skull rättssäkerheten riskeras. Utredningen ska bara omfatta de delar av domen eller beslutet där domstolen inte fastställt tidigare ställningstagande eller på annat sätt avgjort frågan sedan tidigare. Utredningen ska påbörjas inom **24 timmar** från det att domen eller beslutet togs emot.

Om det finns oklarheter kring den fortsatta utredningen bör domen diskuteras med någon på den processjuridiska enheten.

5.13.3 Domstolen har fastställt rätten till ersättning

Om domstolen har fastställt rätten till ersättning krävs inget formellt beslut av Försäkringskassan. I dessa fall kan Försäkringskassan skicka ett brev till den enskilde för att informera om vad som kommer att betalas ut, eller om målet gällde ett krav att kravet inte längre är aktuellt. Vid en utbetalning är det viktigt att informera om hur skatteavdraget har beräknats. Se vidare vägledning 2005:1, kapitel 3.

5.13.4 Om domstolen fastställt något annat förhållande än rätten till ersättning

Om domstolen fastställt något annat förhållande än rätten till ersättning, till exempel nedsatt arbetsförmåga eller försäkringstillhörighet, måste Försäkringskassan fatta beslut om ersättning. I beslutet är det viktigt att det framgår vad som är domstolens avgörande och vad som är Försäkringskassans beslut. Detta eftersom en eventuell omprövning inte får omfatta domstolens domslut.

5.14 Metodstöd – arkivering av ärenden som handläggs i pappersakt

Processföringsakter som handläggs i pappersakt ska arkiveras på den enhet där beslutet efter omprövning meddelades. Leverans till Försäkringskassans Centralarkiv kan tidigast ske efter överklagandetidens utgång och då efter överenskommelse med Centralarkivet.

6 Resning och återställande av försutten tid

6.1 Resning

Om en dom eller ett omprövningsbeslut som har vunnit laga kraft är oriktigt kan avgörandet ändras genom resning.

Resning får beviljas i ett mål eller ett ärende om det på grund av något särskilt förhållande finns synnerliga skäl att pröva saken på nytt (37 b § FPL).

Grunder för resning kan vara bl.a. nya omständigheter eller bevis, uppenbart lagstridig rättstillämpning eller ett grovt förfarandefel (jfr Wennergren, Förvaltningsprocess, Norstedts Juridik, upplaga 3:1, 316 f.)

HFD beviljar resning om det lagakraftvunna avgörandet meddelats av kammarrätten. Kammarrätten beviljar resning i övriga fall (2 och 8 §§ LAFD).

6.2 Återställande av försutten tid

Har den försäkrade haft giltig ursäkt för att inte begära omprövning av eller överklaga ett beslut i rätt tid får tiden enligt 37 c § FPL återställas.

Högsta förvaltningsdomstolen meddelar beslut om återställande av försutten tid för överklagande till Högsta förvaltningsdomstolen. I övriga fall meddelar kammarrätten beslut om återställande av försutten tid (2 och 8 §§ LAFD)

Källförteckning

Författningar

Socialförsäkringsbalken

Föräldrabalken

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

Lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Förvaltningslagen (1986:223)

Förvaltningsprocesslagen (1971:291)

Lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Lagen (1930:173) om lagstadgad tid

Lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring

Lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i annat land inom europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1977:27) om ersättning för vissa läkarutlåtanden m.m.

Försäkringskassans allmänna råd

FKAR 2010:7 om omprövning och ändring

Försäkringskassans interna administrativa styrdokument

Riktlinjerna (2005:5) för hantering och diarieföring av allmänna handlingar

Riktlinjerna (2005:14) Att skriva kommuniseringsbrev och beslut i Försäkringskassan

Riktlinjerna (2010:07) Arbetet med interna styr- och stöddokument

Riktlinjerna (2010:10) Samverkan mellan omprövningsverksamheten och andra verksamhetsområden i samband med omprövningsärenden

Riktlinjerna (2011:07) Riktlinjerna för utlämnande av allmänna handlingar och uppgifter

Riktlinjerna (2011:17) Hantering av skrivelser

Förarbeten

Prop. 1977/78:20 Förslag till lag om försäkringsdomstolar

Prop. 1981/82:88 om åtgärder för att förbättra försäkringsdomstolarnas arbetsläge

Prop. 1985/86:80 om ny förvaltningslag

Prop. 1995/96:22 Tvåpartsprocess m.m. i de allmänna förvaltningsdomstolarna

Prop. 2003/04:152 Anpassningar med anledning av en ny statlig myndighet för socialförsäkringens administration

Prop. 2008/09:200 Socialförsäkringsbalk

Domar

FÖD 1986:28

FÖD 1995:11

Kammarrätten i Jönköpings beslut i mål nr 561-11

Kammarrätten i Göteborgs beslut i mål nr 8694-11, 8696-11, 8697-11, 8699-11, 8986-12

Kammarrätten i Stockholms beslut i mål nr 6616-11

RÅ 1973 ref. 59

RÅ 2000 ref. 55

RÅ 2002 ref. 61

RÅ 2004 ref. 15

RÅ 2004 ref. 47

RÅ 2004 ref. 69

RÅ 2005 ref. 16

RÅ 2007 ref. 21

RÅ 2007 not. 34

RÅ 2009 ref. 2

RÅ 2010 ref. 1

RÅ 2010 ref. 72

HFD 2011 ref. 59

HFD mål nr 4883-12

HFD 2013 ref. 2

HFD 2013 ref. 68

HFD 2016 ref. 83

Domsnytt

Domsnytt 2011:77

Domsnytt 2012:105

Domsnytt 2013:007

Domsnytt 2013:008

Domsnytt 2013:018

Domsnytt 2013:028

Domsnytt 2013:035

Domsnytt 2013:036

Domsnytt 2013:040

Domsnytt 2014:007

Domsnytt 2014:028

Domsnytt 2017:007

Justitieombudsmannen

JO:s ämbetsberättelse 1984/85, s. 254 (dnr 3070-1982)

JO:s ämbetsberättelse 1996/97, s. 334 (dnr 1070-1995)

JO:s ämbetsberättelse 2004/05 s. 373 (dnr 1230-2003)

JO:s beslut, dnr 3159-1994

JO:s beslut, dnr 3471-2002

JO:s beslut, dnr 3063-2002

JO:s beslut, dnr 4257-2007

JO:s beslut, dnr 2898-2009

JO:s beslut, dnr 4748-2009

JO:s beslut, dnr 2623-2011

JO:s beslut, dnr 4411-2011

JO:s beslut, dnr 1709-2013

JO:s inspektionsprotokoll, dnr 1705-2014

JO:s beslut, dnr 2401-2014

JO:s beslut, dnr 2962-2014

JO:s beslut, dnr 3833-2015

Vägledningar

Vägledning 2004:7 Förvaltningsrätt i praktiken

EU-förordningar

Förordning 883/2004

Förordning 1408/71

Gränssjukvårdsförordning (1962:390)

Övrigt

Hellners, Trygve och Malmqvist, Bo, Förvaltningslagen med kommentarer, Upplaga 3:1, Norstedts juridik AB, 2010

Norström, Förvaltningsförfarandet hos Försäkringskassan, Pride Consult AB, 1999

RFV Anser 1998:8 Regeringsrättens domar juli 1995–juni 1998

Wennergren, Förvaltningsprocess, Norstedts juridik, upplaga 3:1

Sakregister

Allmänna ombudet.....	7, 10, 11, 13, 22, 27, 32, 41, 43, 44, 45, 47, 48, 53
Anstånd	20, 21, 23, 42, 49
Arkivering.....	23
Avskrivning.....	19, 28, 40, 43
Avslag	28
Avvisning.....	11, 17, 28, 40, 41, 43, 44
Dödsbo.....	12, 41
Elektronisk post.....	13, 16
Fel instans	43
Fordringsmål	53
Fullmakt.....	11, 17
Förvaltare.....	12
God man.....	12
Hinder mot omprövning.....	10
Hinder mot ändring	25
Hinder mot överklagande.....	50
Inhibition.....	33, 35, 37, 38, 52, 53
Interimistiskt beslut	11, 19, 25, 40, 53
Internationell vård	37, 39, 54
Laga kraft	33, 36, 37, 38, 39, 54, 56
Litis pendens.....	33, 35
Muntlig förhandling.....	49
Negativ rättskraft.....	33, 34, 35
Ombud.....	11, 17, 41, 44, 48
Prövningstillstånd	46
Res judicata	33, 35
Resning.....	46, 56
Rättidsprövning.....	15, 44

Rättskraft	33
Ställföreträdare	12, 41
Synnerliga skäl	25, 28, 31, 32, 46, 56
Tidsfrist	13, 21, 28, 43, 44
Tvåmånadersfristen	16, 20, 21
Tvåpartsprocess	50
Undertecknande	12
Ursprungligt fel	30
Verkställighet	33, 35, 37, 53, 54
Vittnesförhör	49
Återkallelse	19, 28
Återställande av försutten tid	17, 44, 56
Ändring till nackdel för den enskilde	20, 26, 31
Övergångsbestämmelser	22
Överklagandetid	19, 22, 23, 32, 33, 37, 44

Bilaga 1

Metodstöd – anvisade texter i Åtgärdsraden i diariesystemet avseende omprövning och processföring

Omprövning

Åtgärd	Exempel på TEXT i Åtgärdsraden	
	Kolumn	Text
Skrivelse inkommer som tillhör ett pågående ärende	Åtgärd	KOMP
	Beskrivning	Inkommen handling vidareänd till omprövningsenheten Göteborg
	Ink.datum	2010-xx-xx
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	Omprövningsenheten Gbg
Skapa ärende	Åtgärd	BEGOMP
	Ink.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	Ombud/Kundmötesavdelningen Umeå
Skicka begäran om omprövning till omprövningsenheten	Åtgärd	TIOMP
	Beskrivning	Omprövningsbegäran skickas till omprövningsenheten Göteborg
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	Omprövningsenheten Gbg
Byte av handläggare i ett ärende. Om ärendet byter till annan handläggare INOM enheten ska man använda OMFFR, OMFTI	Åtgärd	ÖFRÅN resp. ÖTILL
	Beskrivning	Används vid byte av handläggare i ett ärende. Till exempel om ett ärende ska handläggas vid en annan omprövningsenhet. Den enhet från vilket ärendet flyttas registrerar ÖTILL och noterar till vilken enhet

		ärendet har överförs. När ärendet kommer in på omprövningsenheten som ska handlägga det registreras åtgärden ÖFRÅN. ”Tidigare handläggare: Namn”
	Beslutsdatum	2009-xx-xx
	Avs./mott.	Kundmötesavdelningen Umeå
Beslut ingen ändring/avvisning/avskrivning	Åtgärd	OMPI/OMPÄ/AVVIS/OMPAV
	Beskrivning	Ingen ändring/Delvis ändring osv.
	Beslutsdatum	2010-xx-xx
113:3-prövning av omprövningsbeslutet	Åtgärd	BESL
	Beskrivning	113:3 ej ändring/ändring
	Beslutsdatum	2010-xx-xx
Kopia skickas till beslutande enhet	Åtgärd	KOPIA
	Beskrivning	Kopia av omprövningsbeslut/113:3-beslut för verkställighet
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	Kundmötesavdelningen Sundsvall
Verkställer omprövningsbeslut	Åtgärd	VERKSTOMP
	Beskrivning	Verkställt omprövningsbeslut
	Beslutsdatum	2010-xx-xx
Skicka förfrågan till FMR	Åtgärd	TFMR
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	Kundmötesavdelningen Torsby
Ta emot yttrande från FMR	Åtgärd	FFMR
	Beskrivning	Yttrande från Försäkringsmedicinsk rådgivare
	Ink.datum	2010-xx-xx
Makulerat ärende	Åtgärd	MAK

	Beskrivning	T.ex. felregistrering/dubbelregistrering
Felsända handlingar vidaresänds	Åtgärd	VIDARE
	Beskrivning	ange vilken handling som vidaresänds
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	Kundmötesavdelningen Södertälje

Överklagande

Åtgärd	Exempel på TEXT i Åtgärdsraden	
	Kolumn	Text
Felsända handlingar vidaresänds till förvaltningsrätt	Åtgärd	VIDARE
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	FR Malmö
Överklagande inkommer	Åtgärd	ÖVIN
	Beskrivning	Överklagande inkom till Omprövningsenheten Jönköping
	Ink.datum	2010-xx-xx
Rekvirera originalakt	Åtgärd	REKV
	Beskrivning	Ange vilken akt som rekvireras
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	Kundmötesavdelningen Västerås
113:3-prövning av omprövningsbeslut	Åtgärd	BESL
	Beskrivning	113:3-ändring helt enligt yrkandet
	Beslutsdatum	2010-xx-xx
Avvisning	Åtgärd	AVVIS
	Beskrivning	Pga. för sent överklagande
	Beslutsdatum	2010-xx-xx
	Åtgärd	KOPIA

Kopia skickas till beslutande kontor	Beskrivning	113:3-beslut skickas för verkställighet
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	Kundmötesavdelningen Eskilstuna
Skicka överklagande till förvaltningsrätten	Åtgärd	FRÖ
	Beskrivning	Akt och överklagande
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	FR Stockholm

Processföring

Åtgärd	Exempel på TEXT i Åtgärdsraden	
	Kolumn	Text
Föreläggande att svar/yttra sig från förvaltningsrätt	Åtgärd	FRFÖR
	Beskrivning	Noterar här vilka handlingar/akt som domstolen skickade med föreläggandet
	Ink.datum	2009-xx-xx
	Bevakningsdatum	2009-xx-xx
	Extern bet.	1111-09 (Domstolens målnr)
	Avs/mott.	FR Stockholm
Underrättelse från förvaltningsrätt	Åtgärd	FRUND
	Beskrivning	Noterar här vilka handlingar/akt som domstolen skickade med föreläggandet
	Ink.datum	2009-xx-xx
	Bevakningsdatum	2009-xx-xx
	Extern bet.	1111-09 (Domstolens målnr)
	Avs/mott.	FR Stockholm
Yttrande till förvaltningsrätt	Åtgärd	FRY
	Beskrivning	Akt samt svar/yttrande skickas (redovisa inställningen – bestrider, medger, helt eller delvis)

	Handläggare	Processförarens kortnummer
	Utg.datum	2009-xx-xx
	Extern bet.	1111-09 (Domstolens målnr)
	Avs/mott.	FR Karlstad
Föreläggande från kammarrätt och Högsta förvaltningsdomstolen	Se ovan FRFÖR	KRFÖR resp. HFDFÖR
Underrättelse från kammarrätt och Högsta förvaltningsdomstolen	Se ovan FRUND	KRUND resp. HFDUND
Yttrande till kammarrätt och Högsta förvaltningsdomstolen	Se ovan FRY	KRY resp. HFDY
Överklagande till kammarrätt och Högsta förvaltningsdomstolen	Åtgärd	KRÖ resp. HFDÖ
	Beskrivning	Redovisa yrkandet, bifogar akt
	Handläggare	Processförarens kortnummer
	Utg.datum	2009-xx-xx
	Extern bet	1111-09 (Domstolens målnr)
	Avs/mott.	KRNS / FR Uppsala
Begäran och beslut om anstånd	Åtgärd	ANST
	Beskrivning	”Begäran om anstånd via fax,/tfn/ e-post”
	Utg.datum	2009-xx-xx
	Bevakningsdatum	2009-xx-xx (En vecka framåt i tiden för bevakning av om besked kommit från domstolen)
	Åtgärd	ANST
	Beskrivning	”Anstånd beviljad”
	Ink.datum	2009-xx-xx
	Bevakningsdatum	2009-xx-xx (Det datum till vilket anstånd beviljats)
	Åtgärd	AKT

Översändande av originalakt	Beskrivning	”Översänt akt till” - kortnummer
	Utg.datum	2009-xx-xx
	Avs/mott.	Aktuell enhet
Skicka förfrågan till försäkringsmedicinsk rådgivare (FMR)	Åtgärd	TFMR
	Utg.datum	2009-xx-xx
	Bevakningsdatum	2009-xx-xx (Det datum till vilket svar begärts)
	Avs/mott.	Kundmötesavdelningen Eskilstuna
Ta emot yttrande från försäkringsmedicinsk rådgivare (FMR)	Åtgärd	FFMR
	Beskrivning	Från Försäkringsmedicinsk rådgivare
	Ink. datum	2009-xx-xx
Kallelse till muntlig förhandling	Åtgärd	MUF
	Beskrivning	”Kallelse inkom. Akt medföljer”
	Ink.datum	2009-xx-xx
	Bevakningsdatum	Datum för MUF
	Extern bet	1111-09 (Domstolens målnr)
	Avs/mott.	FR Stockholm
Återsänt akt till domstol	Åtgärd:	AKT
	Beskrivning	”Akt återsänds efter kopiering”
	Utg.datum	2009-xx-xx
	Avs/mott.	FR Stockholm
Skrivelse	Åtgärd	SKRIV
	Beskrivning	”Skrivelse till resp. Skrivelse från”
	Handläggare	Processförarens kortnummer
	Ink.datum	2009-xx-xx
	Avs/mott.	Ingivaren/Mottagare

Byte av handläggare i ett mål. Om ärendet byter till annan handläggare INOM enheten ska man använda OMFFR, OMFTI	Åtgärd	ÖFRÅN resp. ÖTILL
	Beskrivning	Används vid byte av handläggare i ett ärende, exempelvis när HK tar ett ärende vidare till HFD. ”Tidigare handläggare: Namn”
	Beslutsdatum	2009-xx-xx

Dom/beslut

Åtgärd	Exempel på TEXT i Åtgärdsraden	
	Kolumn	Text
Beslut om beviljat prövningstillstånd (för ”ej prövningstillstånd” se nedan under DOM)	Åtgärd	HFDPT, KRPT
	Beskrivning	Protokoll inkom, prövningstillstånd beviljat
	Extern bet	1111-11
	Avs/mott	HFD/KRNS
	Avs/mott	HFD /KRNS
Dom/beslut från förvaltningsdomstol inkommer	Åtgärd	FRINHA/ FRINHB/ FRDOMI/ FRDOMÄ/ FRBESLI/FRBESLÄ/ FRAV/ FRAVSK/
	Beskrivning	Dom angående delvis ändring inkommer
	Ink.datum	2010-xx-xx
	Extern bet.	1234-09
	Avs/mott.	FR Göteborg
Dom från kammarrätt och HFD	Se ovan FRDOMI/ FRDOMÄ	KRDOMI resp. KRDOMÄ HFDDOMI resp. HFDDOMÄ
Skickar kopia av domen	Åtgärd	KOPIA
	Beskrivning	av FR/KR-dom skickas för kännedom/för ställningstagande ang. överklagande
	Utg.datum	2010-xx-xx

	Avs./mott.	Processjuridiska enheten Malmö
Meddelande om verkställighet	Åtgärd	MEDDE
	Beskrivning	och FR-dom skickas för verkställighet
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	Kundmötesavdelningen Sundsvall
Domen verkställs	Åtgärd	VERKSTDOM
Skickar kopia av beslut från kammarrätt/ regeringsrätt om EJ PT (när Försäkringskassan har överklagat)	Åtgärd	KOPIA
	Beskrivning	av beslut skickas för ställningstagande ang. överklagande
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Extern bet.	1234-09
	Avs./mott.	Processjuridiska enheten Sthlm
Återsänd inlänad akt	Åtgärd	AKT
	Beskrivning	Ange vilken akt som skickas
	Utg.datum	2010-xx-xx
	Avs./mott.	ESG Centralarkivet

Använda förkortningar:

HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
KRNS	Kammarrätten i Stockholm
KRNG	Kammarrätten i Göteborg
KRNJ	Kammarrätten i Jönköping
KRSU	Kammarrätten i Sundsvall
FR+namn	Förvaltningsrätten samt namnet på staden

(se www.domstol.se under Sök domstol)

Kundmötesavdelningen + namn	Kundmötesavdelningen och officiellt namn, se intranätet
Kundmötesavdelningen + namn	Kundmötesavdelningen och officiellt namn, se intranätet